

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL
ANY V, NÚM. XCII, JULIOL XVI, MCMXIX

Número solt, 40 cèntims

SUMARI

El cafè i la peixera, per R. RUCABADO.—Mil pessetes, per L. R.—La dictadura del proletariat, per M. SERRA I MORET.—Les velades anticipacions, per CRISTÒFOR DE DOMENEC.—Declaració d'independència de l'esperit, per ROMAIN ROLAND.—Aportacions: La premsa lliure, per HILAIRE BELLOC.—Poetes estrangers contemporanis: Jean Cocteau, per L. P. (*trad.*)—Joaquim Folguera, poeta, per JOAN ARÚS.—Lletres: Lletres neohel·lèniques, per L. N.—Llibres, per J. Ll.—Les arts plàstiques, per J. F. R.—Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 - BAIXOS
BARCELONA

SUMARI DEL NUM. XCI

Adulteri electoral, per R. RUCABADO.—A la memòria de l'eximi company En Joaquim Folguera, per FRANCESC PUJOLS.—La tesi racial enfront del sindicalisme i socialisme, per M. ROSSELL I VILÀ.—De l'Autonomia Universitària, per J. M. BELLIDO.—Diàlegs crítics: V, per J. FARRAN I MAYORAL.—Lletres: Notes sobre la nova poesia italiana.—Els llibres, per M. M. I B.—Les Arts plàstiques: Nota Ràfols, per JOSEP M. JUNOY.—Exposició d'Art: Memòria del Secretari del Comitè En Josep Aragay.—Les Revistes.

PUBLICACIONS DE "LA REVISTA"

Administració: Corts Catalanes, 613 baixos, Barcelona

LLIBRES APAREGUTS:

RAMÓN RUCABADO <i>Els editors i la llibertat de l'art</i>	FERRAN SOLDEVILA <i>Exili</i>
JOSEP ARAGAY <i>La pintura catalana contemporània. La seva herència i el seu llegat</i>	E. PRAT DE LA RIBA <i>Per la llengua catalana</i>
CLEMENTINA ARDERIU <i>Cançons i elegies</i>	CARLES RIBA <i>Càntic dels Càntics i Llibre de Rut</i>
JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ <i>L'infantament meravellós de Schahrazada</i>	MARIA A. SALVÀ <i>Les Geòrgiques Cristianes de Francis Jammes</i>
MIQUEL POAL AREGALL <i>Mots plaents i desplaents</i>	JOSEP LLEONART <i>Poesies de Richard Dehmel</i>
ANTONI ROVIRA I VIRGILI <i>El Nacionalisme</i>	JOSEP CARNER <i>Les planetes del Verdum</i>
JOAQUIM FOLCH I TORRES <i>Meditacions sobre l'arquitectura</i>	ALEXANDRE PLANA <i>Contrabaedeker</i>
M. MORERA I GALICIA <i>Venus i Adonis</i>	JOSEP M. TALLADA <i>Les doctrines de P. J. Proudhon</i>
JOAN SACS <i>La moderna pintura francesa fins al cubisme</i>	GUERAU DE LIOST <i>La ciutat d'Ivori</i>
ALEXANDRE PLANA i altres <i>L'obra d'Isidre Nonell</i>	JOAN ALCOVER <i>Poemes bíblics</i>
MIQUEL FERRÀ <i>Cançó d'ahir</i>	FREDERIC CLASCAR <i>Estudi sobre la filosofia a Catalunya en el segle XVIII</i>
LL. NICOLAU D'OLWER <i>Literatura catalana, Perspectiva general</i>	JOSEP ARAGAY <i>Itàlia</i>
ENRIC JARDÍ <i>Les doctrines de Georges Sorel</i>	MERCÈ VILA <i>Les Hores</i>
J. M. LÓPEZ-PICÓ <i>Moralitats i Pretextos</i>	M. FORTESA <i>L'estela</i>
J. FARRAN I MAYORAL <i>La renovació del Teatre</i>	CARLES RIBA <i>Primer llibre d'estances</i>
E. DURAN REYNALS <i>Quatre Històries</i>	MARIA MANENT <i>Sonets i Odes de John Keats</i>
JOSEP M. DE SEGARRA <i>Cançons d'Abril i de Novembre</i>	NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS <i>La primera victòria del catalanisme</i>

CARLES RIBA

Primer llibre d'Estances

Publicacions de LA REVISTA

Vol. 28

Preu: 3 Pessetes

MIQUEL FORTESA

L'Estela
POEMES

Preu: 2 Pessetes.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY V — NÚM. XCII — JULIOL XVI — 1919

El cafè i la peixera

Farà estrany que un moralista protesti de que un cafè públic desapareixi. Doncs és així. Jo, davant del previst tancament del *Continental*—i no per ésser allí on solen trobar-se els redactors de LA REVISTA—sinó per ésser el cafè que en major grau representa a Barcelona lo que es pot dir urbanitat europea en el millor sentit de la paraula, m'en dolc sincerament.

Els cafès i restaurants dels centres de les grans capitals no són ja redossos de vici, ganduleria i xafarderia, o bé ho són mol menys que els d'arrabal. Són quelcom de tan essencial, de tan indispensable a la economia urbana com els tranvies i els hotels mateixos. La profusió d'aquells establiments colaterals, en tirallonga als Boulevards i a les places centrals de París i de Brussel·les, és una de les notes que frapen més al viatger de terres de vitalitat més enrarida: donen la mida de la circulació, del moviment de gents forasteres, estan en raó directa de la importància de les vies ferreries, de la grandària de les estacions, del número de taxis i autobús, i diuen la quantitat de gent que, en moviment aquerferat de negocis o de lletres o d'arts o de política o merament de turisme, usa el recurs indispensable conegut en la fórmula francesa, tan gastada però insustible: *rendez-vous*.

La extinció del *Continental*, precedida de la de la *Maison Dorée*, que intensificava la vida i la remor del mig de Barcelona, del lloc exacte del pas de la ciutat vella a la nova i la llur substitució per dos edificis bancaris, són una nota sintomàtica més d'aquestes grans anomalies ciutadanes que donen a la nostra ciutat una fisonomia ben especial i ben distinta del tipus resultant de la plenitud

i normal desenrotllament d'altres grans poblacions europees. Aquí, on tenim els Museus d'Art lluny de la ciutat i entremig d'un parc d'atraccions i un jardí zoològic, on tenim un museu de música (la Mentora) a dalt d'una muntanya, les estacions en els suburbis, i on s'ha arribat a projectar un palau per a Museu Textil i Oficina d'Informació a Sant Genís d'Agudells, el centre de confluència de la vida urbana no ofereix més perspectiva que un rengle circular de cases de lloguer i de bancs, surmontat per un hotel quasi solitari. Mostra eloqüent de les característiques de la nostra burgesia, que fa quedar ofegades i eclipsades les coses públiques baix l'increment exclusivista de l'interès privat.

Però aquesta tendència antieuropea encara està agravada per un altre símptoma concomitant. Mentres desapareixen els cafès públics, augmenta el nombre de penyes i peixeres particulars, que van ocupant els millors llocs estratègics de la ciutat. Les peixeres—institució genuina espanyola, d'autèntica alcúrnica madrilenya i sevillana—són, al mig de la bullidera d'una ciutat moderna, la exhibició impúdica d'un oci provocador, d'un privilegi insolent. En Gaziol va retreure—en inaugurar-se un d'aquests cíncics aparadors on la burgesia sembla complaure's en inspirar els tòpics sarcàstics de la literatura roja—una penya que ell havia vist, em sembla que era a Còrdoba: el *Guerra-Club*. Era a peu pla, i el torejador que dúu aquell nom s'exhibia, immòbil com un fakir, voltat dels seus contertulis, carregat de tumbagues opulentes i fumant els més fantàstics havanos. Estaba separat del públic, s'enten del públic del carrer—solsament per

una barra travessera, que els socis en arribar trempassaven d'una camada. Un grupu d'altres desenfeinats, els del carrer, s'el miraven amb ulls d'enveja i pasme. El més gran silenci, en la penya; de tant en tant, immòbil, la celebritat es dignava deixar anar les paraules: *Jase un caló...!*; i tota la tertúlia, mirant-se els uns als altres amb convicció profunda, repetia: *Jase un caló...!*

El pas enderrera que fem allunyant-nos una mica d'Europa, el doblem acostant-nos doble espai cap a l'Àfrica. Però encara hi ha més que la descarada afirmació,—de la superioritat de classe ben contrària al pudic dissimul, que caldria—que s'apodera amb exclusivitat del domini òptic de la munió bellugadissa. Hi ha la ocupació exclusiva d'espais

de la via pública amb utillatge de cafè, a benefici tancat dels socis d'algu centre d'aquests. Odiós privilegi que sols un Municipi embrionari i uns ciutadans desprovistos en aquesta part de sensibilitat cívica poden admetre.

Ço que comensa en protesta acabarà en elegia. El mercat intel·lectual i artístic que es parava al *Continental*, haurà de cercar-se un nou xopluc. I sempre més, al futur casal bancari, una paret avara celará algún cofrefort, en el mateix espai beneit, on per alguns pocs anys somreia, voltada d'amistat, passant els ulls blaus de la febre del carrer a la febre dels companys, la cara pàlida i lluminosa d'En Joaquim Folguera.

R. RUCABADO

Mil pessetes!

No al qui presenti càpsules de sandal millors que les del doctor Pizà. Són «*Mil pesetas de premio a todo al que nos presente un argumento concluyente o una objeción insoluble contra cualquiera de los dogmas católicos. Días de recibo: martes, jueves y sábados, entre 4 y 5 de la tarde, en nuestros despacho: Barcelona, Aviñó, 20, Librería.*»

Un amic nostre tenia escrit un article sobre *El preu de la Justícia*. Aquest preu són 10,000 pessetes: quantitat oferta en cartells i gasetilles per la Canadencia al qui descobrís l'assassí d'un cobrador seu; quan la vaga penúltima. Ara, aquest altre cartell de desafiament, posat a la coberta d'un opúscle del P. Ruiz Amado, ens diu quin és *el preu de la Veritat*.

Singular gest d'apostolat! Un apologeta que *es juga* dos cents duros sobre la veritat dels dogmes catòlics, pren una actitud absolutament inèdita. Quina idea demostra tenir de la valor de la veritat que defensa, i de totes les coses que en depenen! O bé, quina idea s'ha format de l'honor de la intel·ligència dels altres!

L. R.

La dictadura del proletariat

L'esterilitat dels pobles que no disposen de si mateixos s'observa i esborrona quan aquests pobles sofreixen la vibració dels corrents universals i es veu com el sotrac i la convulsió operen en sentit de descomposició en lloc de resultar un element vigoritzant o reconstituent de les forces orgàniques.

Per això, sempre que Catalunya és trasbalsada per problemes generals i humans, queda palesat que la qüestió de la seva llibertat col·lectiva és prèvia a tota altra, car resulta inútil estudiar el germen i la solució d'aquells problemes en llur fase característica i peculiar si res d'això ha d'ésser tingut en consideració i han d'aplicar-se fórmules que deriven dels aspectes dels mateixos problemes tal com s'ofereixen en altres col·lectivitats.

Es dirà que el problema social, reduint-lo a la seva manifestació més viva, la lluita de classes, es presenta igual o semblant a tot arreu i que una fórmula única, la justícia, ha d'ésser el remei de general aplicació. Però si es té en compte que la justícia està subjecta a interpretacions i a circumstàncies de lloc i d'història que poden afectar aquestes interpretacions i que l'Estat és l'instrument que tenim a mà per a imposar la justícia, es desprèn fàcilment que si nosaltres no volem privar-nos de justícia haurem d'apoderar-nos de l'Estat i imposar als altres la nostra concepció, amb la qual cosa privarem de justícia als altres.

Si la nostra ruta no és la dels altres, a l'hora de torçar la marxa de totes les coses i d'imprimir nova direcció als corrents de la vida, una lluita de pobles per a la supremacia del

-oder és fer xocar tota solució que s'apliqui. Convé laborar en un pla de llibertat completa i conèixer els materials de formació perquè la transformació futura sigui efectiva. Si considerem només que a Catalunya, la valor del sòl representa una part ínfima de la riquesa socialitzable i que a Castella i a altres terres ibèriques la socialització de la terra podria extingir la lluita de classes, tenim que ço que per aquelles col·lectivitats equival a una solució, a la nostra terra agreujaria la dolor destruint el quadre de valors que en l'ordre econòmic serveixen el superficial equilibri.

Aquest fonament racional del nacionalisme no ens priva, naturalment, de reconèixer que els problemes humans es sostenen per raons humanes independents del temps i de l'espai. I sabem que el problema social és un problema d'ordre econòmic, però que bàsicament és un problema d'ordre moral que excedeix tota limitació de pobles i fronteres. Ningú nega que la terra és pròdiga, que totes les necessitats poden ésser satisfetes, i que la consideració aparent dels interessos de cada nació ha estat una complicació més que ha acabat de fer impossible una equitativa distribució de la riquesa.

S'han de subvertir les lleis reguladores i s'ha de consentir que els nuclis humans s'acostin pels camins de llur diversa inclinació a la nova concepció de valors. Però abans han de sofrir tots una commoció que els col·loqui en un mateix punt de partida: la dictadura del proletariat.

Es dura per aquells que estan en possessió de tots els bens terrenals la perspectiva d'una època de transició durant la qual ha de perdre's la memòria del passat i ha de segeïllar-se la prescripció de tots els drets històrics. En el vertigen de la lluita, esclaus de les forces, per ells creades, perseguint constantment l'èxit econòmic, aquests homes han oblidat llur relació natural amb els altres homes i els ompla de terror la sola possibilitat d'un canvi. Ells no ho saben que l'home és bo i que tot el que s'ha avançat en la regió del mal és perquè l'impuls que porta el règim d'artifici ens allunya sistemàticament de la ventura, de la pau i de l'amor.

Religió, lleis, costums, prejudicis o qualitats ètniques són les deus que determinen el benestar o el malestar de les col·lectivitats i que fixen a través d'un llarg procés mental les lleis de distribució de la riquesa. La valor moral que a cada cosa s'assigna arrastra un coeficient de bé material que és l'origen de tota acumulació. No es deturará el corrent si no s'estronca la deu. La polarització de

les riqueses no pot alterar-la una reforma legislativa. Es necessària, és inevitable, una revolució social que vagi tant al fons que no deixi ni les ruïnes de l'edifici moral existent.

Per això parlar ara d'un Parlament dels Treball o del reconeixement dels drets del proletariat és cercar la fugida tot i tenint consciència de que no ens podem moure d'un cercle viciós. Els problemes del treball són només un aspecte del magne problema social. No n'hi ha prou de retribuir millor la feina ni d'ofegar al ciutadà a força de prerrogatives democràtiques. És el règim el que ha de morir, i no cal complicar el sistema amb una més vasta i més estèril ficció parlamentària. Encara que no ho sembli, en el fons d'aquesta caòtica explosió d'idees que es manifesta en el nostre món obrer hi ha la resolució ferma de no quedar-se en el camí de les reivindicacions de classe sinó d'avançar, avançar sempre, fins a deixar l'ambient purificat per a la producció de una nova vida.

El proletariat no inventarà ja cap nova doctrina ni arborarà cap altra bandera que la del comunisme. Uns en direm socialització, altres comunisme anàrquic. Però el nom i el contingut desplauran a la societat capitalista, la qual no pot transigir amb cap intent de radical transformació. La lluita és inevitable. La vida de privilegi qual sanció pervé de lo sobrenatural i justifica el manament constant a les normes d'humana fraternitat, va perdre tota raó d'ésser quan en instaurar-se el règim lliberal el poble va entrar en possessió d'uns drets irrisoris i va trobar-se que els beneficis socials eren ja tots repartits. El dret a la misèria ha estat, però, una gran revelació. Les lleis econòmiques són inexorables, però els homes les han creades i els homes les destruiran. Manca només fondre en un sol gresol el tresor de bondat i d'intel·ligència que havem trobat com a únic patrimoni efectiu els homes alliberats del pauperisme atàvic.

Aquest tresor ha de quedar en mans del proletariat; sols el proletariat és capaç d'administrar-lo; sols el proletariat pot tenir l'honradesa i el coratge de sostenir la llei única que brolla de l'esperit en pau quan mira als homes com a germans i no sent d'ells cap classe de temença. La gent conservadora no domina el seny perquè té por i només té consciència de la seva força coactiva. Cal proclamar la dictadura del proletariat que obra a l'impuls d'aquesta força inconeguda qui és l'amor, d'aquesta força que, com ha dit recentment un gran escriptor germànic, és el cor mateix de la veritat.

M. SERRA I MORET.

Les velades anticipacions

(A propòsit d'un «Ecoli» de Jordi March)

Hom no coneix encara una «Història natural de la Civilització», segadament i acerbament escrita, amb la implacable rigor d'un esperit matemàtic i la fidelitat als fets d'un pur biòleg. Quan aquesta pregona festa del Seny esclati en l'esdevenidor, potser ja serà objectivada com una terrible Psicologia superorgànica, basament solidíssim de tota una ferma i ben *altra* política. Una de les característiques d'aquesta ferma i ben *altra* política, serà, segurament, la del meravellós equilibri d'instints—comportant l'alíger mestratge que assegura el domini.

Llavors hom podrà enunciar, amb precisions divinals, teoremes psicològics com aquest: «Així que *forana* cultura atreu, encisa i sotsjova—l'instint i la *vivència* d'un poble són en real decadència.—Perquè, els poble és atret per altre o altres, en raó directa de llur força pensant, creadora de mides, estètiques i riqueses. El poble que s'isola en una d'aquestes tres modalitats de sa força, és, tard o d'hora, la presa d'un altre.»

Ecoli: Aquesta força vital i atraient—concreció astruga d'un màxim interès biològic—*no garantitza la veritat* d'aquestes mides (ciència, moral, filosofia), d'aquestes estètiques (art) i d'aquestes riqueses (economia). Sa irreductible, suficient i necessària condició d'existència, no és precisament la veritat, la seva veritat, que efectivament siguin *veritat*. Mentida i veritat, en aquestes alçades, manquen verament de sentit aprofitable—o dit menys utilitàriament—manquen de sentit raonable. La condició fonamental, és que aquestes mides, estètiques i riqueses, siguin *biòfores*.

Conseqüentment, així que un poble s'allibera del jou de bioforitzar segons unes dades foranes, aquest poble ascendeix en energies i cerca altra volta la seva personalitat *ètnica* i *mental*: és com un renacionalitzar-se gloriós, és com un excels actualitzar de l'Esdevenidor. De vegades, la sola però conscient voluntat d'alliberació ja és la mateixa alliberació,—que no serà un fet evident, material, fins força més tard.

Aquesta alliberació d'un poble, s'operarà així que troba la cohesió suficient entre els individus que l'integren, per a sentir-se, en comú, psíquicament diferent d'altre o altres pobles. Quan aquest benaurat fenomen

es produeix—independentment del grau de saturació de cultura general mundialment admesa—aquest poble marxa devés sa *dobla* independència. Aquesta independència, quasi impossible d'arrabassar, és el resultat immancable, mecànic quasi fatal, d'aquella primitiva cohesió i comú consentiment.

Mentre un grup ètnic i psicològic dubta entre les pròpies mesures biòfores—les que encarna pel mer fet d'existir—i les d'un altre poble; posat en un pla de civilització dita més avançada—s'és en el període d'*acolitisme*. (En el trist cas del *Servatge*, un poble admira tant a l'altre que, àdhuc allò que és noible a sa personalitat accepta joiós i inconscient.) Però si el poble acòlit compta amb un fons de vivències pròpies, encara purament autòctones, no contagiades; si posseeix una tradició; si l'atzar dels fenòmens socials interns i d'estrangeria li permeten d'enrobuïtir-se,—el desert de personalitat d'aquest període d'*acolitisme* aviat es creua per a situar-se en l'oasi de l'època candent de les verificacions, dels sincers exàmens, de la crítica positiva i bonenta, rublerta de simpatia pels ja antics mestres. Es com un trànsit, en el qual els individus es senten desplaçats, com si llurs actes i obrés fossin interins, provi ionals—febrosament provisionals.

(Remarca. Durant el període d'*acolitisme*, àdhuc el llenguatge dubta, empobrint-se a còpia d'aquestes anarquies que són els préstecs (excessius neologismes) i l'oblit de la autòctona i natural jaiença de donar i signar, de segellar els conceptes.—Tot poble que es renacionalitza, tot poble que es retroba, retorna amorosit i embriac a ses virtuts originaries i originals: En aquest retorn òrfic, constructor, el llenguatge es renodreix de la primitiva saba, s'amplifica i admet insospitables tesauritzacions.)

Però el terç període d'un poble vivent és el de l'escomesa, el del crític demoliment de tot lo altre—*enc que no tingui raó*,—el de l'optimisme, el de la escaient petulància, el de les prodigioses i ràpides adquisicions—com si màgicament s'esvanissin mons d'obstacles tinguts per insuperables.

Aquest terç període pot ésser llarg o breu en temps: sa largada o brevitat les condiciona el temps necessari per a ésser *com pú-*

blica aquesta afirmació conscient i, sobretot, sentida: som com els altres pobles. Aquesta afirmació exigeix un deure, un imperatiu; aquesta afirmació diu: essent com els altres, *necessitem, devem* competir-hi, *cal!* I aquest deure imperatiu és pràcticament irrenunciable!

En sentir aquesta gran responsabilitat envers el futur, la faç del poble muda. Hi ha com una gaiesa ambient, que és ricor de vida, sobrepuig de força i possibilitats—i, els esguards s'enardeixen amb un ritmesempre passional, a comparar i a pesar crudelment, quasi desafiadorament, tot allò qui és estranger.—Quan un poble *ja necessita* decompetir amb altres, guanya, al preu de sa carn, al preu del constant perill, la opció més alta i bella de la vida: la opció a la tragèdia. I llavors,, esprés son heroic maridatge amb la tragèdia truca virilment a la porta de la Immortalitat.

Això, sense que quasi ningú s'en adoui, és al que fan ara els catalans: trucar a la porta de la Immortalitat. El dia que aquest claríssim, tràgic i supernal fet sia popular, sia mica conegut a fora, ja farà un quant de temps que sa llevor haurà bellament fruitat en obres universals. Les obres, sempre poden traduir-se en accions.

Pocs anys enrera, els catalans, llevades excepcionals excepcions, no eren encara possibles com a pensa traduïble, d'una valor *ne varietur* enllà de llurs fronteres linguals. Es que en la època maragalliana encara no estaven capacitats; no eren prou conscients de sa propia potència i fecunditat; no dominaven l'instrument àgil, prenyat d'esdevenidor, que és llur idioma—ni llur caòtic patriotisme,—quelcom casolà, força provincial, curt de punteries, tímid—podia encara clarament posar-se i proposar-se una fita, una monjeia, un fi. Aleshores, encara no era possible de donar-se embriagadament al Gran Anhel.

Aquest Gran Anhel d'un Imperialisme català—d'un imperialisme a part imperi—solament el sentien i l'imaginaven uns pocs individus isolats, que el comunicaven d'una faisó lenta, subànima però continua, fins a esdevenir com ara és, carn i ànima directora d'una majoritat. Autonomia és una de les moltes fases d'aquest imperialisme: No és sinó un petit pas donat en el pont enorme de l'aspiració pervenidora catalana.

Què és un català d'ara, un català 1919?—Es aquell *ens realissimus*, que ja no podria admetre's sense sentir-se agudament ofès, que un qualsevullà dels darrers volums publicats—«El primer llibre d'Estances» de Carles Riba, per exemple,—fos objectivat

a fora de Catalunya com quelcom d'exòtic, de típic, localista o jocfloralesc.

Aquests darrers volums, acurats i severs, deuen estimar-se, a part de llur intrínseca vàlua, com un signe, com un anunci clar, com una definitivació de catalanitat. Equivalen a la incorporació de Catalunya a Europa, sumada a una indeturable voluntat, no solament de col·laborar-hi, de contribuir-hi, sinó de *intervenir-hi amb energia*.

Són èndemés, de fet, potser la primera prova formal, conscient i ferma, constituint un seguit i una cadena lògica, d'un manifest oposar-se a aquest «enlluernament de província europea», que com molt encertadament observa Jordi March en son Escolí, sofriren els catalans molts anys, potser més que no calia. De fet, aquests llibres són la refutació viva de l'enlluernament europeu, i com l'índici de son definitiu periclitar.

I, s'hi oposen, perquè justament aquests llibres poden ésser traduïts a qualsevulla idioma cultural, sense que el llegidor—anglès, francès o americà—senti, minuscle però evident, aquella incomprendibilitat terral que porta en sí tot allò que és, com era abans la major part de la producció catalana, excessivament comarcal, afer d'indumentària o de certes barriades de ciutat,—rublerta de particularíssimes tradicions familiars.

Hom remembrà de comptades obres catalanes, que puguin ésser traduïdes sense massa perdre. Ver és que les actuals quasi totes poden sofrir aquesta prova i eixir-ne victorioses. Perquè en el fons de l'ànima dels autors d'aquests llibres hi batega el desig d'ésser llegits per tot arreu. Això els fa traduïbles i dignes d'ésser considerats com a factors de civilització.—Però, quins llibres catalans podrien avui imposar-se a l'estranger, per llur propia densitat de vàlua?—Uns pocs. I deuen ésser: uns molts. Podrien, per ventura, els catalans proposar-se menys que aquest realment *mínim*?—Heu-vos aquí encara altre dels signes dels Temps!..

Es hora ja de parlar per primera volta d'homes *transculturals* i d'homes *transcivilitzats*, com una aspiració facívola d'atènyer. Aquests dos nous mots diuen: a través de l'oceà de civilització i cultura, posar serenament peu en la terra ferma d'una nova i *nostra* personalitat total. O en altres termes: que els actuals temps coincideixin amb nostre *veritable* segle xx! Perquè nostra més angoiyant pregunta és aquesta: Estem realment en nostre segle xx, o en son camí?

Què de més prometedor d'un proper segle xx, ben *nostra*, que aquests darrers volums, en els quals hi ha versos que podria

firmar, honrant-se a si mateix, el més excel·lent dels actuals poetes? — En aquests volums sembla aparèixer resoltament i definitiva la paraula catalana d'Europa; són Europa, i àdhuc una Europa d'intensa serenitat, profunda, fèrvidament grega amb son llevíssim esglai interrogatiu de les coses i del demà.

Quina diferència entre aquests llibres i la majoria dels anteriors! Quina diferència rica de llenguatge, conceptes i temes! En aquests volums es fa pas a la *euglotia* i a l'aire senyorívol, triomfant de les antigues ininteressants norrerries individuals, expressades en un insuportable *sermo rusticus*, que només podia fer passador un formidable patriotisme.

Aquests volums, que obren un camí sense imitar-ne cap, tenen en veritat el tast dels grans eterns mestres; s'hi sent la casta aspiració dels autors, de si, més no, conviure en el màxim veïnatge de llurs gloriosos models, com si pressentís que potser un dia també ells seràn models.

Quina seria la tasca més benemèrita que pertoca als catalans d'ara? Quina seria, en un últim anàlisi, entre altres, aquesta tasca civilitzadora? — La d'ésser els primers a posar-se Europa i Amèrica — llur *sentit* hom vol dir — com un problema possible, amb possibles solucions exaltadament, gaiament negatives. Ja hi poden ésser implacables com un magnífic tirà, ja hi poden ésser *implacablement artístics* i *lliures* — respecte a aquest *sentit*: Europa, i a aquest altre *sentit*: Amèrica.

Un francès, un anglès, un italià, i, en general, els pobles de la guerra, — que, a. voltes, en llurs disquisicions i en llur estil d'actuar ens semblen entrats en una especial *bellum seniorum* — no poden tenir envers Europa i Amèrica aquest nostre esguard profund i pertorbador, quasi triomfant, erm de recances, malgams i malencònics *addii*. La guerra ha restituit als catalans quelcom d'inefable, més preciós que una província.

Veieu-la Europa — i llur *sentit*, — veieu-la, com dansa en les nines d'un català postguerra: que d'enamorada ironia sense aspror ni fibló! quanta de joia prenys d'avenirs fimbriadors! quanta de nua llibertat robusta! quina gola d'heroïsmes!

Qui podia, abans, ni somiar-la, aquesta gosadia de fitar així cara a cara Europa,

— tenint a la destra, potser a punt, el fuet? — Aquest fet — no indicaria un principi de naturalitat xalestament arribada? No implicaria l'aparició d'individus, les ànimes dels quals semblen festins, — individus masclament diferenciats, passionals, profunds, personalíssims, per als quals sia tan derretidament necessari de conquerir un mercat estètic a París o onsevulla, com un mercat comercial a Orient segons en son Escolí indica Jordi March?

L'*audàcia*, de posar-se com a *natural* la qüestió, no és ja una garantia de factibilitat? — Aquest mot, audàcia, el proferiran només els innúmers desconexors de la vivència de la catalanitat. — La audàcia és quasi la meitat de la possessió de ço que es cobeja. El senzill fet de sentir-la, de pensar-la, de projectar-la aquesta audàcia i totes les audàcies, estableix i aferma el sentiment del *dret* a tenir-la. I, en últim terme — com haurien estat creats tots els drets, sinó per aquesta audàcia gaia i forta, que només pot otorgar un excés de vida sàviament orientada? — Aquesta sana audàcia equival al poder, perquè la voluntat de de poder no's té sinó quan *abans* es té el poder de voler. — Pertany al Seny de posar a aquesta audàcia, a aquest real poder, el prudent límit que'ls faci compatibles amb la realitat — sense llevar-los el braor de l'escomesa.

I una darrera pregunta: és arribada l'hora de l'emancipació mental última? — És passada l'hora de la impersonalitat; és passada la ocasió dels acolitismes; són passats els temps dels emparellaments. Ja es necessita *despassar* o sia: edificar altrament. L'hora de l'emancipació flueix ara com la correntia d'un riu.

Aquest actual procés català de verificació, de revisió, de negació, d'escrupulosa tria de ço qués més dinàmicament ajustat i favorable als seculars instints de nostre poble, — farà que s'escaigui, bo i sense sentir, automàticament, aquesta emancipació, que els catalans necessiten, que ja viuen. Quan en tinguin una perfecta consciència, i només aleshores, els catalans podran donar aquells obra de conjunt que, per sa força i profunditat conqueridores, obligui als altres pobles a cercar llur col·laboració.

CRISTÒFOR DE DOMENEC

Aquest número ha passat per la censura militar

Declaració d'independència de l'esperit ⁽¹⁾

Treballadors de l'esperit, companys dispersats pel món, separats fa cinc anys pels exèrcits, la censura i l'odi de les nacions en guerra, us dirigim, ara que les barreres cauen i les fronteres tornen a obrir-se, una Crida per reformar nostra unió fraternal, però una unió nova, més sòlida i més segura, que la que existia abans.

La guerra ha portat el desordre a les nostres files. La major part dels intel·lectuals han posat la seva ciència, el seu art, la seva raó al servei dels governs. No volem acusar a ningú ni censurar res. Sabem la debilitat de les ànimes individuals i la força elemental dels grans corrents col·lectius; aquests han escombrat els altres en un instant, ja que res s'havia previst per a poder-hi resistir. Que almenys l'experiència ens serveixi per a 'esdevenidor.

I des d'ara, constatem els desastres a què ha conduït l'abdicació quasi total de la intel·ligència del món i la seva servitut voluntària a les forces desencadenades. Els pensadors, els artistes, han afegit al flagell que rosegava l'Europa en la carn i en l'esperit una suma incàlculable d'odi enverinat; han cercat en l'arsenal del seu saber, de la seva memòria, de la seva imaginació, raons antigues i noves, raons històriques, científiques, lògiques, poè-

(1) Aquesta declaració, feta pública fa pocs dies, va acompanyada de la firma de diverses personalitats representatives de les modalitats més independents del pensament mundial, entre les quals la veu dels catalans ha estat exaltada.

Fins el dia 23 de juny s'havien rebut les següents adhesions:

Jane Addams (Estats Units); René Arcos (França); Henri Barbusse (França); Leon Bazalgette (França); Jean Richard Bloch (França); Robert Bracco (Itàlia); Dr. L. E. J. Brouwer (Holanda); A. de Chateaubriand (França); Georges Chennevière (França); Benedetto Croce (Itàlia); Albert Doyen (França); Georges Duhamel (França); Prof. A. Einstein (Alemanya); D. Frederik van Eeden (Holanda); Georges Eukhoud (Belgica); Prof. A. Forel (Suïssa); Verner von Heidenstam (Suècia); Hermann Hesse (Alemanya); P. J. Jouve (França); J. C. Kapteyn (Holanda); Ellen Key (Suècia); Selma Lagerlöf (Suècia); Prof. Max Lehmann (Alemanya); Carl Lindharen (Suècia); J. M. Lopez-Picó (Catalunya); Heinrich Mann (Alemanya); Marcel Martinet (França); Frans Massereel (Belgica); Emili Masson (França); Jacques Mesnil (Belgica); Sophus Michaelis (Dinamarca); Mathias Morhardt (França); Prof. Georg. Fr. Nicolai (Alemanya); Eugeni d'Ors (Catalunya); Prof. A. Prenant (França); Romain Rolland (França); Bertrand Russell (Anglaterra); Han Ryner (França); Paul Signac (França); Jules Romains (França); G. Thie-son (França); Henry van de Velde (Belgica); Charles Vildrac (França); Leon Werth (França); Israel Zangwil (Anglaterra); Stefan Zweig (Àustria).

tiques, d'odiar; han treballat per a destruir la comprensió i l'amor entre els homes. I, fent això, han enlletgit, han atrotinat, han abaixat, han degradat el pensament, del qual eren representants. N'han fet l'instrument de les passions i (sense saber-ho, potser), dels interessos egoistes d'una tribu política o social, d'un Estat, d'una pàtria o d'una classe. I ara, d'aquesta batussa salvatge, de la qual totes les nacions que hi han pres part, victorioses i vençudes, surten magullades, més pobres, i, en el fons del seu cor (encara que no ho confessen), avergonyides i humiliades de la seva crisi de bogeria, el Pensament, compromès en les seves lluites, surt, amb elles, decaïgut.

Aixequem-nos! Lliurem l'Esperit d'aquests compromisos, d'aquestes aliances humiliants, d'aquestes servituts amagades! L'Esperit no és el servidor de res. Nosaltres som els servidors de l'Esperit. No tenim altre Amo. Som fets per portar, per defensar la seva llum, per reunir al volt d'ella tots els homes desviats. La nostra obligació, el nostre deure, és mantenir un punt fixe, mostrar l'estrella polar, al mig del remolí de les passions en la nit. Entre aquestes passions d'orgull i de destrucció mútua, no escollim; les reitem totes. Honorem l'única Veritat, lliure, sense fronteres, sense límits, sense preocupacions de races o de castes. Ben cert que no ens desinteressem pas de la Humanitat! Per ella treballeu, però per ella, *tota sencera*. No coneixem els pobles. Coneixem el Poble—únic, universal,—el Poble que pateix, que lluita, que cau i s'aixeca, i que avança sempre en l'aspre camí, amarat de la seva suor i de la seva sang,—el Poble de tots els homes, tots igualment germans nostres. I és perquè, com nosaltres, tinguin consciència d'aquesta fraternitat, que aixequem damunt els seus cecs combats l'Arca d'Aliança—l'Esperit lliure, un i múltiple, etern.

ROMAIN ROLLAND

(Trad. directa de l'original.)

Aportacions

LA PREMSA LLIURE

Del llibre excel·lent publicat no fa molt temps a Anglaterra per Hilaire Belloc amb aquest mateix títol (THE FREE PRESS) i en el qual d'una manera insinuant i substancial es tracta dels mals de la gran premsa capitalista moderna i de la manera com vicia i enganya l'opinió posant el poder en mans innobles; i de la seva esmena mitjançant la formació de petits nuclis orgànics independents i de l'increment probable dels seus resultats—(aquest és el lema i el sentit precís de tot l'assaig)—traduïm alguns fragments que enforteixen les nostres conviccions i encoratgen les nostres propagandes.

«La primera cosa a notar és que la Premsa lliure no es llegeix superficialment, sinó amb molta atenció. L'auditori que té, si bé és poc, és un auditori que mai passa per alt les seves declaracions, tant si hi està conforme com no, i que és atret per les seves opinions; per la seva demostració de fets reals, i pels seus arguments. Mirem detingudament la història i trobarem que tots els grans *reformadors* han començat així: no amb ample domini d'actuació descendent, sinó amb una energia espontània, local i intensa, d'actuació ascendent.

Això no pot dir-se de la Premsa oficial, per la senzilla raó que aquesta sols en rares i determinades ocasions té un real interès polític. Naturalment que es llegeix per moltes més persones que les que llegeixen la Premsa lliure. Però no atrau els seus lectors. Exceptuant les poques vegades en que publica a l'avanzada una notícia i que pot donar una nova extraordinària, no *informa* els seus lectors, en el vell sentit de la paraula *informar*: —no domina, no satisfà, no canvia, no modela per una acció nova.

Una de les proves d'això—una prova curiosa i còmica, però terminant—és la confiança dels grans diaris en els seus encapçalaments: el norantanou per cent dels lectors recorda això i res més, ja que l'article que segueix n'és sols una dèbil dilatació.

Ara bé, el títol suggereix, naturalment, un fet (o una mentida) de poder momentani. Poder del Cartell. Però el sol fet de la seguretat de tals mètodes és bona prova de la debilitat inherent en què es basa.

Tenim, doncs, de bon principi, una diferència de *qualitat* en la manera de llegir i en els seus efectes. La Premsa lliure és realment llegida i païda. La Premsa oficial no ho és.

El seu clam és sentit, però no alimenta. A ningú s'acudirà contrastar l'exigüïtat d'una pinta d'àcid nítric en el taller d'un gravador amb els milers de galons d'aigua que hi hagi en les cisternes de la casa. Cap quantitat d'aigua serà suficient per a marcar el coure. Sols l'àcid pot fer-ho: i amb una mica n'hi ha prou.

Anotem després que la Premsa lliure influeix, fins quan no hi estan d'acord i encara més quan l'odien, en les reduïdes esieres en les quals, en el món modern, és desenrotllen les idees.

No hi ha hagut mai en la història d'Europa una època en la qual el poble pensés tant poc per si mateix, i depengués tant (per la forma fonamental de la seva societat) de les conclusions i vocabulari d'un grup restret i desvagat.

Es aquest un estat malaltís. Dóna tot el poder a un aplec de gent acomodada. Però, incidentalment, ajuda la premsa lliure.

Es un aplec restret i desvagat del qual la Premsa lliure s'ocupa. Però tant rigorós ha estat—i és encara tot i debilitant-se—el boycott, que els editors i els lectors de la Premsa lliure han pogut fer-se poc càrrec dels resultats de la seva actuació. No s'en parla mai en els grans diaris. Es quasi un punt d'honor per la premsa oficial girar una frase, o si hi ha necessitat d'esmentar, esmentar de la manera més indirecta, abans d'escriure clar i naturalment en totes lletres «The New Age» o «The New Wittress.»

No obstant, hi ha un gran nombre de proves que mostren amb quina profunditat els efectes d'un Diari Lliure, de limitada circulació, és fan sentir. Hi ha una prova, aparentment superficial, però a la qual dono una gran importància perquè és una revelació del que

significa el treball. Algunes frases peculiars als Diaris lliures troben lloc en els escrits de tots els altres. Puc donar alguns exemples. En donaré un: la paraula «profiteer» s'emplea per primera vegada en les columnes del «New Age», si no m'erro. Ara s'ha estès per tot arreu. Això no vol dir que el gran nombre d'empleats dels diaris entenguin de què parlen quan usen la paraula «profiteer», igual com quan empleen l'expressió «servile state». Generalment la degraden usant-la per parlar d'algú que recull uns beneficis excepcionals, i així mateix empleen equivocadament la frase «the servile state», del meu «Eye-Witness», per indicar regulació estricta de tota vida cívica—una idea 20 milles lluny del sentit propi d'aquesta expressió. Però jo crec que la Premsa lliure ha d'haver produït ja profunda impressió perquè el seu sol vocabulari s'hagi gravat de tal manera, i s'hagi estès tan considerablement, davant el rigorós boycott a què ha estat subjecte.

L'efecte de la Premsa lliure pot comparar-se al resultat acumulatiu d'una de les grans ofensives de la guerra actual.

Cada cop per si no és ni dramàtic, ni d'extensos resultats; remou poc o gens. El pla sembla defraudat. No obstant, cada cop actua, i quan ve el fi tothom de repent pot veure quin era l'efecte acumulatiu.

No hi ha una sola cosa de les que els Diaris lliures han parlat seriosament durant els últims anys que no hagi estat confirmada pels esdeveniments—i algunes vegades confirmada amb una rapidesa i una identitat de detall sorprendents.

Seria, potser, supersticiós creure que el dir la veritat amb força i valentia fa baixar del cel exemples nous, inesperats i palpables, per sostenir. Però, realment, els esdeveniments dels últims anys quasi ens inclinarien a aquesta superstició. La Premsa lliure ha de mostrar amb grans dificultats alguna veritat que la Premsa Oficial ha refusat publicar, i al moment sembla que les estrelles en les seves carreres lluitin per aquesta veritat. Immediatament després per qualsevol accident anormal la veritat queda clara als ulls del públic. Amb grans treballs Mr. Chesterton i jo havíem començat a publicar articles sobre l'estat dels afers en Westminster quan els Marconi se'ns oferiren gentilment.

Hi ha encara un últim factor en l'avançament progressiu de la Premsa lliure cap a l'èxit, que crec el més important de tots. És el factor del temps en el procés de les generacions humanes.

Assegura una dita antiga que la paradoxa d'una època és l'actuació corrent de la que segueix; i aquesta dita és veritat. És veritat perquè la joventut està doblement formada. Primer, per la realitat i frescor de la seva pròpia experiència, i després, per l'autoritat dels seus majors.

Això es veu en la reputació dels poetes. Per exemple, quan A té 20 anys, B 40, i C 60, apareix un nou poeta, i se'l creu, potser, un extravagant. «A» no pot deixar de reconèixer la nova nota i d'admirar-la, però té por del que pot resultar una opinió prematura, i calla. «B» té massa feina al mig de la vida i ja massa endurit per sentir la força del nou to, i l'autoritat que té sobre «A» fa que aquest dubti encara més de la seva pròpia opinió. «C» desprecia francament el nou aire. S'ha ensorrat ja en el solc de la vellesa.

Ara deixem passar 20 anys, i les coses hauran canviat de la següent manera. «C» ha mort. «B» s'ha tornat vell, i té menys força com autoritat. «A» es ja de mitjana edat, i està segur de seu gust propi i poc disposat a pendre el del seus antecessors. Ha demostrat ja amplament la seva admiració del nou poeta, que, naturalment, no és «un nou poeta» en l'actualitat, sinó, potser, completament fixat, un clàssic.

Tots som testimonis d'aquest fenomen, pel que es refereix a la literatura. I crec que el mateix passa, i encara amb més força, en quant a idees polítiques.

¿Hi ha algú que pugui imaginar els homes que deixaren la Universitat cinc o sis anys endarrera tornant ara de la guerra i prenent encara seriosament la House of Commons? Jo no puc. Quan eren estudiants ja devien sentir parlar de la seva caiguda; essent joves sabien que l'expressió d'aquesta veritat molestava els seus superiors, i en expressar-la sempre sentien—potser disfrutaven sentint-ho—que en la seva actitud hi havia quelcom d'impertinent i extravagant i fins d'exagerat.

Però quan són homes entre 30 i 40 acceptaran com a sabuda una veritat tan senzilla. No tindran superiors que els facin por, i sense dubte s'apoiaran en criteris propis madurament formats. A menys que hi hagi una espècie de revolució en els costums i constitució personal de la House of Commons serà aleshores una broma i, esperem-ho, una broma ja en part inofensiva.

D'acord amb aquests resultats creixents i acumulatius del sistema de dir la veritat, fins quan aquesta veritat és una mica desfigurada o feta malbé per l'entusiasme, aniran debilitant-se i desapareixent totes les diticultats que l'han fet patir. La força que (en

Anglaterra) més fermament s'oposa que el poble senti la veritat—el poder arbitrari que encara usen els advocats polítics per suprimir la llibertat d'escriure—penso que també es debilitarà.

Els tribunals, al fi i al cap, depenen en gran manera de l'opinió.

Vint anys endarrera, per exemple, una acusació de soborn seguida contra alguns polítics professionals hauria semblat una monstruositat, i, encara que hagués estat certa, hauria quasi sempre donat ocasió a violentes

repressions per part dels advocats polítics, els seus col·legues. Avui dia això és tan corrent que tota referència a antigues il·lusions resultaria estúpida.

L'advocat president no pot mostrar un aire sorprès i incrèdul sentint que fulano, un Ministre, ha intervingut en tal o qual ignominia financiera.

Actualment prenem aquests fets per ja sabuts.

HILAIRE BELLOC

Poetes estrangers contemporanis

Jean Cocteau

Ha escrit ell mateix:—No siguis massa intel·ligent, perquè no vegis quina soledat!—; i la sensibilitat fina, punxant, enduta per una mòbil recerca vertiginosa, li era defensa del que ell anomena els microbis de l'ànima.

Jo no us diria:—Anem a llegir Jean Cocteau,—com no us diria:—Anem a llegir La Rambla,—per exemple. Però, quina sorpresa! si, tal com anem a passeig per La Rambla, anem a passeig per Jean Cocteau, l'home que llegint Plató troba plaer en els monosil·labs d'Alcibiades distret veient un ocell.

EL PETJA-PAPERS DE CRISTALL

Aquest silló, el seu estilament, el seu reps triat entre tots, embarassen l'ull lliure. Jo decidia de trencar aquest lligam.

Un petja-papers de cristall em fou i l'art i el confort. Jo em meravellava d'haver-li preferit les catifes, els mobles, els vasos de Xina en els quals s'amaguen la pols i la sutzura.

I no era ja pus per a mi de cristall... un cub... sis cares... un petja-papers..., no. Sinó una creuera d'infinit, un *carrousel* dels silencis.

Com els qui acosten a l'orella la conquilla per a sentir-hi la mar, jo acostava l'ull al cub i allí pensava sorprendre Déu.

ANTOLOGIA

Les cares dels passejants: Capses plenes d'univers.

El virtuosisme mena al lloc comú i el lloc comú té el seu encís. Esdevé, al contrari, que una forma cercada comunica a la fugida del lloc comú una certa afectació feixuga.

L'acrobata: Cada pas el sostreu a la caiguda. Ignora on fineix la corda; i fins, peu ferm damunt terra ferma, marxa amb precaució.

Magnòlies florides: Geneologia de colomes contra el mur.

Cal tenir cura d'aquest que no és un revolucionari sinó un conservador de velles anarquies.

L'esdevenidor no és de ningú. No hi ha precursors. No hi ha més que retardataris.

Una cambra sense piano sembla una persona muda, malalta. Una cambra amb piano, ni que fos tancat, sembla una persona que calla.

No diguis pas, mon pobre infant;
Jo canto l'orgull d'ésser jove
i l'amarguesa de la mort.
Digas més aviat:

Hi ha el menjador on es dina,
les coses permeses i les coses defeses,
el plaer de matinejar
i d'escoltar el gall i la masia.
La plena mar on el vaixell
s'imanta vers la terra ferma.

Hi ha la pau i el combat,
les flors, el blat que grana.
Hi ha tions, hi ha el tabac.
Hi ha Bach, Pascal, el Dante
i Cézanne i tots els artistes;
Hi ha l'amor que torna trist
i embelleix el visatge.
Hi ha l'ardent frenesi
de comprendre tot.
Hi ha els cants dels ocells
i els cants gregorians.

Hi ha encara
quan hom creu que no hi ha res més,
hi ha encara la mort.

Quan veuràs morir un amic dels teus anys
i esblairar-se la rojor
del seu rostre,
barnissat de no-re,
enveja'l com un viatger
que empren un inacabable i cèlebre viatge.
Després dels darrers gestos
i aquesta feixuga inèrcia
de la mort,
espera conèixer també,
aviat,
Com espera el qui resta
en el moll,
després que el vaixell es fora,
aquest Havre, aquest Cherbourg, aquest Brest,
Aquesta partida sense nau, i sense ribera i sense aigua;
aquesta pesantor del cos, de la qual l'ànima és deslasta.

Joaquim Folguera, Poeta

Mort en Joaquim Folguera en plena joventut, la seva obra múltiple i victoriosa aferma i assegura entre nosaltres la immortalitat del seu nom. Ella serà la nostra companyia després de la seva mort i en ella el sentirem encara i conversarem amb ell.

Dins la nostra poesia contemporània, en la qual, a pesar de la unitat en el gust i en els elements expressius que la caracteritzen, cada poeta afirma la seva personalitat diferencial, en Folguera tenia també una personalitat ben definida que amb cap d'altre no podia confondre's.

Els seus cants no responien a una impremeditació expressiva tan com a un esforç de la voluntat per a expandir-se cap enfora, en un vol espiritual que l'allunyés del seu recó de solitud: era, com diu ell mateix:

*l'esbatanar violent de la finestra
a l'aire líric del més pur matí.*

Això era un instant; després, closa de nou la finestra, en la penumbra de la cambra solitària, restava sol amb si mateix, escoltant el silenci de dins i el vent de fora, aquestes dues quasi direm obsessions del seu esperit.

Era aleshores, com s'endevina a través dels seus llibres, que en Folguera rebia, qualque vegada, la visita de la Mort. Ella, però, al revés del que s'hauria esdevingut en altres poetes, no arribà mai a constituir per ell una obsessió, cosa que ens demostra quin era el tremp i quina la salut verament nietcheana del seu caràcter. Ell en la Mort no hi veia una enemiga, sinó una amant perfidiosa que el volia seduir. Ell es resistia cada vegada; però ella tornava de nou, més fetillera. El poeta, no conquerit encara, ja pressentia,

Uf! de la mort. Solució màgica. A Algèria he llegit damunt una tomba:

*Estimava l'aigua, el prat,
un rostre fresc.*

L'èxtasi del Paradís deu ésser no acostumar-s'hi mai.

No ésser, a la llarga, decebut per la mesura de l'eternitat.

El món s'atura en el llindar d'una cara morta.

L.-P., trad.

noremenys, que, irremissiblement, la seva vida s'havia de retre un jorn,

*una i eterna sota el bes dolcíssim
de la Mort, que m'haurà tot en sos braços.*

Però això ho sabia serenament, impassiblement. Ell hauria dit sense emocionar-se davant la Mort, aquelles paraules del *Gitanjali*: «Sols una darrera mirada dels teus ulls i la meua vida serà teua per sempre més.»

Amb aquesta mateixa serenitat estoica, amb aquest mateix domini de si davant l'axioma de la mort, en Folguera es mirava totes les coses del món i totes les coses del seu interior. I nosaltres sabíem com era una cosa incompatible amb el seu temperament la emoció fàcil i la sensibleria.

En el seu primer llibre—«Poemes de Neguit»,—1915—el poeta parla de l'amor; no de l'amor metafísic, no de l'amor imaginatiu d'altres poetes joves, sinó del seu amor, inspirat per una dona de carn i ossos que ell havia estimat. Parlant d'aquesta part del seu llibre, diguérem ja, arran de la seva aparició: «Ara sembla que els sentits del poeta siguin atemperats per la llarga besada del dolor. Res d'estremituds patètiques, res de llargues lamentacions ploranes. Fins sembla que per a posar un fre al seu dolor, hagi adobtat expressament la forma del sonet i s'hagi cenyit austerament, penitencialment, com un asceta, a la dura disciplina del metre i de la rima. Amb tot i ésser viu aquest sentiment de decepció amorosa que canta, l'esperit del poeta ha sabut assestrenar-se en la meditació i en el dolor. Així els seus cants són discrets i suaus com el per-

fum d'una flor que va morint. I diu com el seu amor *ha devingut lliure del plant que de cap dany compensa*. Però al poeta li pesa aquesta solitud, i cerca una alliberança al seu dolor, cerca l'amor de tota cosa i un llarg embadaliment.»

Aquesta actitud del poeta davant l'amor, ben poc, gairebé gens no varia en el segon dels seus llibres, «El Poema Espars», publicat en 1917. Hi ha aquí una resignada acceptació de la dolorosa fatalitat. Sense amada i sense amic, el poeta no sap a qui confiar el seu secret i la elegia resta oculta. Les coses del món no l'escolten. Diu el seu plany a l'alzina i ella escolta sols al vent; el diu al ca fidel i el ca s'adorm als seus peus: *no vol ser més que fidel*; el diu al torrent i la veu del poeta és ofegada per la mateixa veu de l'aigua furiosa. Aleshores, sol amb ell, el seu conort és de redir la faula, com si fos una jacul·tòria. Torna a demanar el poeta un nou amor, però en el mateix demanar que fa ja s'hi endevina la desconfiança, tranquil·la, però, sense esclat, sense gestos violents: res de romanticisme! Es una lluita del poeta per a vèncer aquell amor a força de serenitat. En canvi, la seva imaginació crea un altre amor il·lusori, per tal de mantenir el foc de l'esperit. Ara sembla una mica neguitejat, i això que el seu amor és infal·lible per lo mateix que és irreal. Escolteu, escolteu:

*Pels altres ets fum, i el braç
enganyes, fent-te incorpòria;
crudel, et fons amb la glòria
de l'amor i de l'abraç.*

*Per mi no, que m'ets fidel
PERQUÉ ETS LLUNY DE MA BRAÇADA;
pur reflexe d'un estel,
vius al fons de ma mirada.*

En Folguera no s'abandonava a la emoció. Tot en ell és pura sensació—interna i externa—i pur cerebralisme. I no a desgrat d'ell, certament, sinó amb plena consciència i amb assentiment voluntari. El poeta adopta, davant la poesia, una posició netament intel·lectualista. Els seus poemes, pregonament introspectius; no són més que el joc de la intel·ligència amb les seves sensacions i els seus sentiments, intel·lectualitzant-los, podríem dir.

Nó era aquesta la posició de Folguera quan el seu primer llibre aparegué. Aleshores en Folguera vivia un període de tanteig i de divagació, velada la seva personalitat per l'ombra d'altres poetes d'aquí i de fora d'aquí i sol·licitat el seu interès per totes les tendències dominants. Aquella actitud vingué des-

prés com una rectificació, com una evolució del seu gust i de la seva ideologia estètica cap a un ideal que ens atrevim a dir oposat a l'esperit del seu primer llibre. «El Poema Espars» equival, respecte dels «Poemes de Neguit», a un canvi de posició per part del poeta.

En el primer llibre d'en Folguera la Musa se li mostra pròdiga de rimes i de ritmes, com de manyagueries una amant. Els cants del poeta hi són inflats d'un vent impetuós i es deixen gronxar sobre el corrent de les paraules com una barca sobre el riu amb la vela estesa. Hi ha veritablement en aquests «Poemes de Neguit» del nostre poeta com una febre continguda que el turmenta i l'exacerba i esclata en fugues sensuals que ell no pot domenyar i a les quals morbosament s'entrega. Si cerquéssim en el mateix llibre una imatge que fos símbol i concreció del que diem, la trobaríem en aquella Clyris aturmentada pel tumulte de la sang, que es llença a córrer follament, sota la nit, fins a submergir el seu cos, ple de formigues, dins l'aigua de l'estany.

Hi ha en aquell llibre una folgança lírica i un deixar-se anar de la imaginació que vanament cercaríem en «El Poema Espars». El poeta, aquí, és lluny encara del seu ideal estètic i transigeix amb allò mateix que refusarà demà. (Cal dir, però, que ara el nostre poeta, si no en l'espai almenys en el temps, viu més prop de la vida i més de cara a la realitat del món.) Hauria reprès algun dia, si la Mort no s'hi hagués interposat, la tradició d'aquells poemes, amb una plena possessió, ja, de sí mateix?

En el procés d'elaboració del segon llibre, publicat dos anys després, en Folguera es movia ja sota la norma d'un ideal estètic; era conscient de la seva obra i del camí que feia la seva obra. Aquest ideal entranyava la idea d'una gran austeritat imaginativa, d'un ple domini dels instints naturals per la raó arbitradora i, com a conseqüència, d'una generosa concisió expressiva.

Ideal clàssic, doncs; ideal que l'afiliava a la doctrina d'orsiana de l'arbitrarisme, del seny i de la mesura, com a aquest nostre pur líric que es diu Lòpez-Picó amb el qual la personalitat de Folguera ha estat sovint comparada.

Aquesta tendència de «El Poema Espars» acabà de fondre la relació que el nostre poeta pogués tenir amb el gran Maragall; direm més: era antimaragalliana. En Maragall, poeta dionisiac, com algú l'ha nomenat; poeta sensitiu, també, com en Folguera, inquiet i inquietador com la mar que ell cantà *mar verda, mar blava...* es deixava dur per la

fluència dels mots i s'entregava voluntàriament, voluptuosament, al domini de les sensacions primàries i a les suggestions que li colpien el sentiment o la imaginació. En Folguera, en canvi, amava la contenció, tenia un cert orgull d'home que no es deixa dominar per la naturalesa; volia dominar, i dominava, ell, les sensacions; volia seleccionar-les i purificar-les *de les noses de llur origen primitiu* (són paraules d'ell). I aquí és on ell havia trobat, al revés d'en Maragall, la seva voluptuositat, El seu plaer estètic descansava en la línia una, en el pur contorn. (*Lo més bell de les coses, havia dit l'Octavi de Romeu, és el seu pur contorn.*)

Per aquest camí ascètic, per aquest camí de renunciació a les orgies de la superfluitat, en Folguera arribava a la més absoluta nuditat d'imatges i d'idees. I així és com la seva personalitat s'alliberava d'influències, es determinava en un sentit d'unitat, s'aprofundia fins a devenir original.

Es aleshores, també, quan es veu l'influència exercida en el seu esperit per la poesia lopezpiconiana, influència entrevista ja en més d'un indret dels «Poemes de Neguit». Però aquesta influència, al nostre juí, no afecta a la essencialitat de la poesia d'en Folguera; es tracta únicament d'un cas de convergència en el concepte de la poesia i en la manera d'expressar-la—digui's art, digui's tecnicisme.

El primer llibre den Folguera era més amable que el segon; afalagava més dolçament l'orella; parlava més als sentits i a la imaginació, però el poeta no hi assolía una originalitat.

Una de les més belles qualitats dels «Poemes de Neguit», una de les més característiques i que des del primer moment ens cridaren l'atenció és aquella tendència, nascuda de quelcom fisiològic, a materialitzar les sensacions i les idees i a metaforitzar llurs atributs i qualitats.

Aquesta tendència natural del poeta es continua, doncs, en «El Poema Espars» com un instint del qual no s'havia pogut desfer, malgrat del seu ascetisme i del seu vot de castedat literària. (Un anacoreta renunciarà tots els plaers del món, però serà gormand d'una fruita saborosa i en la sabor d'aquesta fruita hi gustarà el record de tots els plaers del món.)

El poeta es complau en aquest joc dels sentits i de la imaginació. En els «Poemes de Neguit», parlant del capvespre, diu: *cau una pluja fina de fosca i de repòs*. I més enllà, en un poema que apar un paisatge d'en Mir i evoca la idíl·lica dolçor de Chénier:—*Les*

branques devenien de sol regalimants. La sensibilitat del poeta esdevé imaginativa i arbitrària, menteix la natura, la contradiu. Bella condició de poeta!

En «El Poema Espars» hi apareixen nous exemples d'aquesta sensibilitat característica, d'aquest sensualisme agut del nostre poeta. Diu, parlant del matí:—*El matí és una fruita poc madura*. I parla de *l'alè del silenci*, de les *bufarades de la Mort*. I va més lluny encara la seva sensibilitat imaginativa: veu la lluna reflectida dins el gorc, que es mou entre les ones agitades pel vent, i sent que la lluna dintre l'aigua *fa un ressó mig de llauna, mig d'argent*.

Una altra imatge del «Poema Espars», forta, precisa i profundament folgueriana: és en *Les Quatre Imatges del Temps*, quan vol donar-nos la sensació de l'Istiu i diu:

*Clyris, arborada, dança
i els braços tenen el joc
de dues llengües de foc
retorçant-se.*

La visió del poeta ens és donada aquí amb la major economia verbal possible, però també amb una absoluta integritat plàstica i suggestiva. Sospitem que el poeta, l'intent del qual devia ésser de donar més extensió al seu poema, quan hagué escrita aquesta esparsa degué donar-se ja per satisfet i no cregué necessari d'afegir-hi ni una ratlla més.

Quan en Folguera deia:

*A cada amic que passi deprimit
sobre el meu cant que no coneix rialla
li oferesc la persistent baralla
que es lliura pura dins mon esperit,*

no al·ludia a aquesta lluita interior per a desentrellar de les seves sensacions allò que de més pur tenien, desoïnt les veus orgíiques dels sentits i de la imaginació?

Deia en la *Invocació al vent*:

*Ajup l'orgull total que recomença
i polsa els joncs dels meus sentits servils.*

Ell volia el repòs, la serenitat, el bell equilibri i la salut moral, però el neguit no l'havia abandonat del tot: per això en aquest segon llibre hi ha encara un xic de lluita. Però és, no obstant, un llibre de penitència: l'esperit del poeta s'hi cenyeix d'un vel de castedat i de pudor.

D'en Folguera poden apendre alguns poetes superabundants la llei de la continència i de la sobrietat.

Però, que prenguin compte, també, de no anar massa enllà, perquè aquí s'imposa el just medi, com en tota cosa. Que per fugir de l'excés no caiguin en la insuficiència, perquè, com diu Albalat, *si la difusion est le défaut de l'ampleur, la sécheresse est le défaut de la concision.*

El poeta dóna moltes voltes, amb contadíssimes paraules, tota la sensació, tota la emoció poètica que vol comunicar. En el sonet de Felix d'Arvers, per exemple, o en un dels immortals de la «Vita Nuova», hi ha més poesia, hi ha més emoció d'amor que en molts poemes de gran llargada. I és que en una sola estrofa, en un sol vers pot haver-hi virtualment tota la suggestió d'un gran poema, inconscientment i tot per part del poeta.

A voltes, però, la excessiva limitació verbal és a costa de la mateixa expressió. Si convenim que lo que es guanya en extensió es perd sovint en intensitat, acceptem també que lo que es guanya en concisió es perd sovint en expressió.

Per a donar amb paraules estrictes una visió com la que hem citat de l'*Istiu*, cal que les paraules s'acordin íntimament al concepte i que aquest, per tant, hagi estat format amb tota precisió dins la ment del poeta, en un instant fel·lç d'intuïció.

En Folguera assoleix sovint aquesta victòria; reix en aquest difícil joc de la sintetització. Quina idea més justa ens dóna de la seva visió amb dues ratlles soles, quan parla de Clyris dançant i diu:

*Clyris, covarda, sanglota
dins un giravolt llanguent!*

Algunes voltes es perd per massa subtil o per imprecisió dels mots, devenint enigmàtic. Altres, perquè les paraules del poeta —i ell sembla oblidar-ho— tenen un sentit indirecte o purament al·lusiú de coses molt recòndites en ell; que les paraules velen enlloc d'aclarir.

Més amunt hem insinuat un possible retorn d'en Folguera al seu mode d'abans, com per una necessitat espiritual, com per a despendre's del cingul que voluntàriament s'havia cenyit i moure's de nou amb una recobrada llibertat de moviments.

Però, en el cas de Folguera això havia de venir segurament com a conseqüència d'una altra llibertat que ja, malauradament, no podem esperar, perquè l'amic ens ha jaquit i ara gaudeix de la suprema Llibertat, llunys de nosaltres.

JOAN ARÚS

LLETRES

LLETRES NEOHEL·LENIQUES

Força de la nació grega i feblesa de l'estat grec és l'ecampament de la raça hel·lènica en una discontinuïtat geogràfica.

Abans de la guerra balcànica, la majoria dels hel·lens no eren ciutadans de Grècia; i encara avui—fins si els tractats sancionen la ocupació de Smirna i atribueixen a Grècia el Dodecanès i Xipre, grups hel·lènics tan considerables com els de Constantinoble, les costes de la Mar Negra i Egipte, restaran fora de la unitat nacional. I cabalment és en aquests grups forans—els anomenats i els d'occident—on floreix la intel·lectualitat més europeitzada, la burgesia més rica i els patriotes més ferrenys, que treballen per la Grècia de l'avenir. Els de les deixes culturals i benèfiques, els voluntaris cretencs de Venizelos, els redactors de *Gràmmata* («Lletres»), *Nea Zoi* («Vida nova»), etc. i d'acord o en desacord que estiguin, representen esforços convergents a un sol ideal: la desbalkanització de Grècia.

Lletres és una revista trimestral, literària i artística, informada per

l'esperit d'ample eclecticisme del seu editor i director Stefanos Pargas. Veu la llum a Alexandria d'Egipte, i publica en una biblioteca ja molt nombrosa, començada l'any 1911, obres dels millors escriptors neo-grecs i traduccions de les literatures estrangeres. Entre aquestes tenim a la vista *El geni*, de Miquel Lermontof, traduït del rus per Gogos Agyassos, *Nalas i Damayanti*, episodi del *Mahabharata*, traduït per L. Mavilis, el darrer representant de l'escola jònica, que avalà amb la mort dels seus ideals l'any 1911 en els camps de batalla de l'Epir; *Un retorn a Beethoven*, traduït de Wagner per M. Valsa; *Eleonora* de Bürger, per Paul Gneltos, i una col·lecció de *Poemes estrangers* on el poeta Ayis Theros en verteix de Louis Bouilhet, Verlaine, d'Arvers (aquell únic sonet!) Maeterlick, Shakespeare, Keats, Dante-Gabriel Rossetti, Goethe, Uhland, Lenau, Ritterhaus, Heine, W. Müller, etc.

Com treballs de crítica podem esmentar-ne un sobre *Psis i la seva obra*, on Kostas Floris estudia la interessant personalitat d'aquell propulsor del moviment demotista nata O dessa, i un altre de K. Nearchos Ouranis

consagrat a Charles Baudelaire, amb nombre de fragments traduïts i crítica molt aguda.

Dins el camp de la literatura pròpiament neo-hel·lènica, compten en la biblioteca de *Lletres* els *Sonets*, «fechos al itálico modo» que podriem dir-se, de la dama Irene A. Dentrinou, enamorada del Petrarca; els 13 *Sonets* de Estéfanos Rama, on hi bateguen els més nous corrents de la lírica occidental, i les *Cançons Apol·lònies* del fecond escriptor en grec i en francès Sotiris Skipis, bella mostra de com l'etern esperit de Grècia pot vibrar amb més força sota el soleiadís mantell demòtic que sota la fèrria i cenyida cuirassa de la pedantesca *Katharevousa*.

Altres qüestions que sobreixen de l'ordre literari, escometen els pamflets *L'amistat...* de M. Kxendiropoulos; el *Pervindre grec*, de G. Papandreus; *Art i rutina*, etc. Particularment interessant per a nosaltres és el publicat pels membres de la associació, demotista amb el nom de *Per la nostra llengua*. Duu precisament la data de 1917, aquesta que serà trascendent en la història de la llengua grega, per tal com en ella el govern de Veni-

zelos establia—de primer en la Grècia novà i després en l'antic reialme el parlar demòtic com obligatori en l'ensenyament primari. Així haiva d'ésser: el prestigi de l'artificiosa llengua purista era fonamentalment *constantinopolità*, és a dir recolzava damunt l'ensomni de restaurar l'imperi d'Orient—del qual n'ha estat la darrera nota, un xic còmica, la sigla XII afe.

gida al nom infaust de Constantí, fill de Jordi I—i damunt el fet d'ésser el Patriarcat, fins aquests darrers temps, la suprema etnarquia hel·lènica. Venia en auxili de la *catarevusa*, no cal pas negar-ho, l'estat caètic i al literari del grec popular; però l'esforç dels poetes moderníssims—al qual *Lletres* es relligà tot d'una—ha produït dins la llengua del poble una

selecció bona ja per l'escriptura i en certa manera panhel·lènica. Aquest fet ajudat de la ideologia democràtica que amara tota la Grècia, augura nous camins de glòria a una literatura que perillava d'enfonsar-se, i mai s'ha via dit amb tanta de raó, en el més xorc bizantinisme.

L. N.

ELS LLIBRES

ELS INGMARSSON, de Selma Lagerlöf.—Traducció catalana de Joan Sitjar.—«Editorial Catalana» (Biblioteca Literària).

En el seguit de narracions que ens dona traduïdes la «Editorial Catalana», de la preclara sueca, autora del *Viatge meravellós del minyó Nils Holgersson*, hi resplendeix com un bàlsem reintellant sobre la força, una qualitat distintiva, que és la Pietat. No és pas aquella pietat, pot ser més grandiosa però també més preocupada; de Tolstoi: la experiència ens ha mostrat prou que sota el burell del misticisme esclau hi havia amagat l'ós enfollit, dilacerador. No és pas aquesta taciturna pietat la de Selma Lagerlöf; la d'ella més s'acosta a l'alegria cristiana i fa com una ombra de toques de monja pulcra, somrient, de galtes polides on s'hi retrata en beatitud la llum pura, al capçal de la humanitat plena d'indigències i llatzeries.

Selma Lagerlöf, experta, d'esguard perspicaç i gens llamenc al volt de la vida, inspirada en sorprendre'ns amb matisos dels caràcters, amb girades de l'acció, inesperades però versemblants, dóna en aquestes narracions una forta impressió d'humanitat; cruament exposada, aquesta força per ella sola no passaria d'una revivalla més del naturalisme, però ella la entrena tant genialment amb aquella Pietat!... Li és com una clau d'or amb la qual obre els dolls de la puresa i la beatitud a l'acció que fóra crua i paorosa devogades; amb ella resol els conflictes, en una de les narracions, amb una posició mental, que de tant pura, ideològicament; fa perdre el món de vista: parlo de *Els Bandejuts*, sobretot del darrer paragraf.

Així com Björnson, aquell altre escandinau mestre en la narració, és sobretot idíl·lic, ella, com si gravités cap a una forma moderna de lo èpic, un èpic on un múltiple personatge humà fos l'heroi, i damunt d'ell fos aquella Pietat característica el gènere clar i benigne.

En Joan Sitjar, qui amb les poques obres publicades ja demostra en la traducció un mestratge d'home fet i un coneixement excepcional de les gràcies de la nostra llengua, mereix molt elogi.

SONETS I ODES, de John Keats. Traducció de Marià Manent.—Biblioteca de Lírics Mundials. N.º 4. (Publicacions de «La REVISTA.»)

La poesia de Keats, com la de Burns, en ço que de Burns coneixem, se ens presenta com a literatura de clos. Aquesta intimitat és el seu to: gràcia fina, honestat, lírica pulcritud mai decaient. Líric en el sentit de musicalitat, sempre embolcallat en música, sembla que no tingui lleure per a les grans síntesis humanes, ni els moviments ni els crits d'afora el seu clos no semblen interessar-lo gaire: ni el drama humà, ni tansols la comèdia humana. Més aviat ens afigurem la seva poesia com una mel xuclada en la llecor de totes les arts, de la conversa estètica i del paisatge.

Quan no per virgilianes descripcions, per dretureres evocacions saltades, John Keats ens eixamora el sentit, ens banya l'ànima amb els bàllems, les frescors, les flamarades florals d'unes contrades fines, regades, fruitoses, amb faldes i coixins maternals d'herba avinents a les sestres del poeta com a les del terrassà.

En Marià Manent té qualitats de germanor amb Keats, fi i musical, també diríeu que canta des de l'horta de la seva exquisidessa sota un cel que ens imaginem d'un blau claret flocat de núvols prims i petits que semblen penjats d'arbre a arbre, d'uns arbres alts i totjust fullosos, com antenes enramades, expresses per què aquells flòcs dels nuvolets els decorin.

En hora més significativa no podia tornar a expandir-se damunt els homes aquesta estrofa que hi ha en la *Oda a un Rossinyol* amb la qual Keats enternia l'alba del segle dinou:

Per la mort no nasqueres, o l'Ocell im-
[mortal!
Cap poble famolenc no t'ex-termina,
i aquest cant que ara escolto dins la nit
[que culmina,
pagès i rei, en temps antic van escoltà'l.
Qui sap si és aquell cant que al cor de
[Ruth
s'obri un camí, quan presa d'enyorança,
plorava dreta en mig del frument agegut;
o bé el que ha omplert de delitança

els màgics finestrals oberts damunt l'es-
[clat
de l'escumeig d'alguna mar traidora,
en algun bell país abandonat.

Avui, instigats d'agres caçadors de la estepa o de la cova, alguns estols tiren a occir-lo aquest Ocell immortal, altra vegada. Keats torna molt oportú, i encara més en català, a dir-nos ço que ara pren significats nous dels esdeveniments. Podria ser que els llibres on la Intel·ligència, on la Poesia fan estada oberta a les gents, arribessin a ésser reduïts a un article gairebé inassequible al comú, demés de rar; però, àdhuc quan aquest instrument fos desaparegut, i el servatge de l'obrer intel·lectual intentat, i aparentment conseguit i tot (que ja és extremar les suposicions) ni el cant ni les ales no moririen. Sobre la estepa de noves organitzacions rases, uniformades, pitjors que cap freda milícia coneguda, hi tornaria a cantar l'ocell immortal, un ocell com el que Swinburne sentí cantar secretament en l'abstracció de tot, més modernament, i com el rossinyol que a les albes del segle XIX sentí cantar Keats.

No, l'Ocell immortal cap poble famolenc no l'extermina, perquè ell mateix triomfa de les varies privacions i fams. Keats, el poeta, es formà d'un dependent humil. I anteriorment, potser encara més exemplarment, l'escocès Burns, el camperol de la cabana d'Ayrshire, de llarga pobresa i dur menyspreu de part dels homes, va enlairar-se, amb l'instrument d'un dialecte obscur i desestimat, a una fama britànica, i després universal. Quin sindicalisme podria matar-les aquestes virtuts?

També elles triomfaran per damunt d'una doctrina que té tota la seva base en els instints jussans.

«La poesia totjust ha començat, i és plena de virtuts inconegudes». va dir el nostre Poeta. Potser s'acosta l'hora de fer-les triomfar aquestes virtuts. Que, altrament, de les virtuts del viure, Burns i Keats poden donar-ne llicó a molts d'aquests apòstols professionals d'avui, qui per un extrem abusi de nova disciplina, en els seus sabbats covards solen regar la terra de les seves teories amb la sang dels que exerceixen les humanes virtuts del treball. També el corb sembla que

es vol immortalitzar amb la sang dels altres.

John Keats, Marià Manent, canteu, canteu!

TRENTA POEMES, de J. Millàs-Raurell. Ornats de cinc boixos d'Enric Cristòfol Ricart.—Impr. Joaquim Horta.

El caràcter dinàmic, aquella mental inquietut locomotiva que ja senyalavem pel juny de l'any passat davant la primera obra poètica d'En Millàs-Raurell, persevera en el llibre d'ara com el prestigi més marcador d'aquest poeta.

Escoltem la seva Nit de Festa:

«Só sol, Senyor i m'aterra la meua solitud»
—mon esperit en aquell vespre deia.—
Sentia un lassament de joventut
oïnt el bruit que la gentada feia.
Passí el llindar d'aquella vella casa
per a espolsar-me un xic ma lassitud
i diguí en trobar-me en mig la festa en la
[nit rasa:
«Senyor, que és gran la meua solitud.»

En aquell remoreig de les paraules, in-
[diferent,
com la d'un altre, la meua veu oia;
i la joia dels altres es tornava turment

que em flagel·lava. Seguí, però, la meua
[via,
i entre altra gent vàreig trobar l'amada.
Anàrem junts ambdós, i jo, mogut
pel desconsol, sense motiu, altra vegada
deia: «Que n'és de gran la meua solitud!»...

Abandonava en un camí l'amada
i la muntanya més pròxima pujava
Essent al cim, vàreig trobar-me sol. Una
[contrada
més solitària era la en que em trobava.

I jo, aleshores, sentí una benaurança
com si en el cel mon esperit somort
estés gaudint, acompanyant la dansa
dels estels, en l'espai florit, com ho és
[un hort.

Restí sotmès en la contemplació
de gaudir aquells companys que havia
[hagut.

Sentint-me benaurat diguí: Senyor
sóc sol, però no m'enjova la meua solitud,

que no hi ha millor company
que el silenci i la solitud, Senyor,
i he après que bonança i dany
nosaltres som qui els creem, Senyor!...

En aquesta poesia no, però en altres indrets del llibre sembla com si a En Millàs-Raurell encara li costés el seguir fins a les conseqüències els seus conceptes inicials, i com si en l'agençar-los d'imatges hi tingués d'esmerçar encara un cert esforç que recau en prolixitat d'expressió.

En Millàs-Raurell no s'amaga de dir el seu odi als termes que literàriament s'han fet usuals, i que quan li vingués a la ment de dir, posem: *la mar immensa*, torçaria el coll al vocable i cercaria tot seguit una expressió nova.

Encara que podríem discutir molt llarg sobre ço que és originalitat i creació en poesia, l'actitud d'aquest refús genial no deixa de ser-nos simpàtica. Però també reconeixem la dificultat de sostenir-la, aquesta novetat verbal.

Vist el seu primer llibre, la forma, i a hores potser la ideologia també, s'ha ordenat y concretat més, i amb l'afició savia de les modernes generacions el poeta s'enseja en els ritmes més nous i el tempta la diversitat.

Té, En Millàs, una mica de partit pres de sobtar, o potser una dolor carnal que crida, de vegades amb un fondo de procacitat, o una vel·leïtat, que el fan ser a estones ço que, amb referència a les lletres, els castellans en diuen terrible? Ni que així fos, i per molt que jo el discutís i li retregués algunes irregularitats, li reconec aquell prestigi de mental dinamisme que ens atira pel no se què de modern i individual, per la seva deficiència preguntadora, o afirmadora amb agosarada pressa, de vegades, que, fet i fet, tot això és una força que cal demanar als bons genis que la nodreixin i encaminin.

J. LL.

LES ARTS PLÀSTIQUES

LES ARTS PLÀSTIQUES.—La manca de Secció d'Arquitectura al Saló de Primavera d'aquest any.

La escomesa d'un company estimat ens dona tema per a comentar la completa absència de projectes arquitectònics en la Exposició actualment oberta al Palau de Belles Arts.

Malgrat figurar en el Comitè que la organitzà un membre ben característic de l'«Associació de Arquitectes de Catalunya», malgrat ésser socis d'una de les entitats que més hi han intervingut (el «Círcol Artístic de Sant Lluc») arquitectes de gran valor de la Renaixença catalana, no s'hi han exposat en el P. de B. A. ni fotografies, ni projectes, ni croquis de cap arquitecte. Serà això per acord del Comitè? No ho sabem. Sigui pel que sigui, ens plenyem de l'actual absència per creure-la molt injusta en un país com el nostre on l'arquitectura és el camp abonat per a tota mena d'importacions de mal gust, per a tota mena de pensades «genials», per a tota mena de deformacions dels bons estils. L'arquitectura aquí no té gairebé cap crítica quan un projecte s'ha de realitzar encara; si hi ha crítica alguna és, quasi sempre, pel projecte abominable que ja està realitzat, per l'obra consumada on no

hi pot haver remei i s'ha de refiar només del temps justicier o del bon gust de l'esdevenir per a destruir-la. I enfront d'això hi ha els arquitectes més conscients: els fills intel·ligents del gran Pare Gaudí, els mig-formats per la sana direcció espiritual de l'actual director, i fundador, de la «Escola Superior dels Bells Oficis», els de forta cultura tècnica i coneixedors de la pura harmonia de la Renaixença italiana, els seriosament estudiosos—del quals havem esperar—que van fent-se tant a fora com a dins de la «Escola Superior de Arquitectura». Totes aquestes forces no tenen cap obra en el P. de B. A. Totes aquestes forces—que haurien d'exposar al costat dels pompiers de valor de l'arquitectura catalana, al costat del geni immortal que no atenem, al costat dels caracteritzistes que amb tot i tenir anys serven encara ben jove llur ànima—no hi tenen actualment ni cap planol, ni cap alçat, ni cap fotografia, ni cap maqueta de llurs obres.

Per una de les entitats organitzadores, el «C. A. de S. LL.», s'havia convidat, entre altres arquitectes de vàlua, al formador de tot un corrent decoratiu, l'apostòlic i entusiasta Rafeel Masó i Valentí. Els butlletins d'adhesió d'aquest artista ja eren plens. No hi ha en l'actual exposició

les seves obres. Es degut al propi artista? és degut al comitè? No podem dir-ho. Limitem-nos, per aquest any, a enyorar els seus projectes.

Però fem constar ben clarament que l'exclusió de l'arquitectura dels salons anyals de primavera és, pel nostre parer, del tot injusta, i no excusable per aquella raó que pot donar-se que exposen en tot temps els arquitectes pels carrers i les places, ja que podríem respondre que els pintors i els escultors també exposen en tot temps en els museus.

PINTURES DE TERESA ROMERO.—Sala Parés, 14 a 28 juny.

S'ens presenta altra vegada aquesta aficionada amb els quadros fets perque sí, sense respondre a un desig d'estudi ni tampoc a una finor de sensibilitat. Són tots ells d'un infantilisme groller, d'una aparent fastuositat, mes, en el fons, buids per complet. No tenen la duresa de les obres d'una altra senyora que va exposar fa poc temps a les Laietanes, la princesa Diana Polyzn, però tampoc tenen, com les d'aquesta una

sinceritat que les feia respectables. No creiem, però, que cap de les dos dames arribin a imposar-se.

BOIXÓS D'ENRIC C. RICART

Gairebé tota l'obra de boixista d'Enric C. Ricart és continguda en els dos llibres suara publicats: *Aleluyas*, de Santiago Vinardell (Oliva de Vilanova, imp.) i *Trenta poemes*, de Millàs-Raurell (Horta, imp.). El primer dels dos llibres conté setantadós boixos diferents, el segon conté cinc boixos.

Jo he tingut el plaer de poguer comentar amb l'autor cada un d'aquests boixosa mida que els anava terminant. Jo he viscut la seva obra de boixista amb una fe i una passió gairebé fraternals. El renaixement del gravat al boix aquí a Catalunya es deu únicament a l'Obiols i a En Ricart. Jo se aproximadament el moviment boixista que ha tingut lloc a França. Però d'entre els boixistes moderns em vénen tres noms a la memòria, que copio: Dario de Regoyos, Raoul Dufy, Enric Cristòfol Ricart. No desplaquem l'Obiols. L'Obiols és, indubtablement, més perfecte que En Ricart; l'Obiols és més manifestament que En Ricart dins una escola: l'escola, diríem, d'En Dufy. Tampoc desplaquem eminentíssims gravadors moderns de França. pensem en ells; les obres de molts d'ells; són més àgils segurament que les d'En Ricart, però hi ha en les obres d'En Ricart quelcom que ni ells tenen ni mai no tindran perquè ho porta el nostre amic ficat dins la massa de la sang, i va nèixer així i no s'ho treurà, si Déu vol, mai en la vida: és un infantilisme únic, propi, que l'enllaça ventatjosament amb l'infantilisme del «Bou de la Plaça Nova», més que amb l'obra traçudíssima dels anònims gravadors de la «Palma de Santa Caterina». Sap En Ricart engranar la tradició amb els més subtils experiments de la pintura d'avançada. Per això costat per costat dels redolins més sanament ripicistes veiem en el llibre *Aleluyas* els jocs de plànols procedents de les descobertes del cubisme, la composició fovista, l'agrupament floral dufynià. I àdhuc en els millors dels seus gravats tipicistes de bon seny—aquests gravats meravellosos de llum, com en les anque més perfectes de Can Bosch, ni de Can Llorens, ni de Cal Hernando no s'havia aconseguida—hi han també les influències modernistes, més sobretot molta justesa en l'ètnicisme (en el cantí, o en la tartaneta, o en el garrofer ben arrapat, o en el lípid *turronero*); en totes les escenes hi es profunda la coneixença ètnica, enlairada per una fina-innocent gràcia d'humorista més enllà del tipicisme tan corrent.

DIBUIXOS D'ALBERT MARQUET

Després de parlar d'En Ricart ens és dolç parlar una miqueta d'aquest poderós *fauve*. A propòsit dels croquis

a la ploma que conté el recent llibre *Mon brigadier Tribouère*, d'Eugène Montfort (París, Société Littéraire de France, 5, rue Christine). En Ricart és un *fauve*, però el seu fovisme queda notablement modificat pel seu humorisme i pel seu estructurisme volgut, justificat, que té obligació de recercar tot bon pintor o dibuixant que visqui el present més enlairat de la pintura catalana. En Marquet sé que és un *fauve* debò-debò, és un *fauve* únicament i també, potser, el millor *fauve*. Si en les pintures obté ben sovint la major intensitat amb el menor esforç (aparent), també sovint obté lo mateix en els seus bons dibuixos, però altres vegades obté senzillament—perdoneu-nos la manca de respecte—la major facilitat amb el menor esforç.

CAL ESMENTAR

La facilitat galweyana de Mossen Gelabert. (Sala Goya, 20 maig a 5 juny.)

—El colorisme de bon *amateur* de Josep M. Mascort. (Galeries Laietanes, 31 maig a 13 juny.)

—La *Partida VIII* de Josep Llorenç Artigas. (*La Veu de Catalunya*, 3 juny, ed. matí.)

—Les cinc glosses sobre la dita Exposició que Xenius ha escrit per a *La Veu*.

—El descobriment dels retaulistes Mateu i Cristòfol Ortoneda per Mossen Jaume Bofarull, conservador del Museu Diocesà de Tarragona, de què s'ocupa Joan Sacs a *Vell i Nou*. (15 abril a primer maig.)

—L'afiançament de l'erudició alada de Ricardo de Orueta—comentador intel·ligent de Pedro de Mena y Berruete—en el darrer llibre de cultura artística de la «Junta para ampliación de estudios e investigaciones científicas»: *La Escultura funeraria en España (Provincias de Ciudad Real, Cuenca, Guadalajara)*, llibre que poden llegir tots els que repugnin de l'arqueologia.

—La il·lustració quasi diària del Sol de Madrid, amb croquis enèrgics de D. Vázquez Diaz o amb sintètiques caricatures fisonòmiques de Bagaria.

—Les paraules que segueixen, de Arnaud Denjoy (a *La Revue du Mois*, 10 abril):

«El bell és el caràcter de quelcom. Provat el primer, descobrir el segon és entendre l'eloqüència de l'art. El gaudi de l'esperit és l'indici de l'evidència, i la incomoditat mental ens dóna a conèixer l'errament i la incertitud. Es per gaudir d'aquesta revelació idèntica del bell i l'evident que inexorablement tants d'esperits elaboren, concebeixen, inventen.

L'objecte de les matemàtiques és el gaudi d'aquells que les comprenen, i aquest mateix és l'objecte de tots els exercicis de pensament. En tal satisfacció hi l'origen, la condició i l'objecte de tot coneixement; la font, el mitjà i el resort de sos progressos.

Les analogies que jo crec percebre entre la ciència i l'art foren difícils de seguir un cop passada la fase inventiva. Però la gènesi de la idea fins a la seva eclosió, les circumstàncies de

la seva vinguda, semblen ésser semblants en tots els ordres mentals. Després les divergències s'acusen. L'obra pròpia de l'inventor s'en passa a la tècnica, en totalitat per la ciència, en part restringida, ínfima o nula per l'art. En efecte, la estètica de la ciència és una i comu; la de l'art és diversa, individual.»

—Els dibuixos de Foujita (pintor japonès deliciosament enropeitzat) reproduïts a *Femina*, «d'una harmonia quasi musical», segons diu, al *Mercur de France*, Gustave Kahn.

J. F. R.

«DEGAS I SON MODEL», per Alice Michel. (*Mercur de France*.)

Reconstrucció històrica que dóna clarícies abundoses sobre el bon cor, el mal genit, la senzillesa i l'amor al treball del mestre insigne. En treiem dos bocins:

«...—Es gaire complimenter amb vostè aquest senyor Blondin?

—Sí, sí; és com tots els artistes. Ja veurà, li agrada una mica el donar-se importància. Pel demés, és bon home.

—Ah! és com tots els artistes—va repetir Degas.—Digui la veritat, Paulina: molta de gent es figura que els artistes i llurs models només passen el temps fent porqueries. En quant al treballar, es va fent, es pinta o s'esculpeix quan un està cansat de divertir-se... I quan es parla de ballarines, me les veuen distretes a tota despesa, ben cobertes de joies, tenint la casa pròpia, el seu cotxe, criats, igual que en les novel·les. En realitat la majoria són unes pobres noies que exerceixen un ofici molt pesat i que no es guanyen gaire bé la vida. Ja les conec, les rates, després de tant de temps que em vénen per a posar aquí casa.»

* * *

«...—Ah! sí—va dir la model.—Ara me'n record que li he sentit a dir moltes de vegades que no pot soportar l'olor de flors.

—Els perfums i les flors em donen un mal de cap violent. No pos mai els peus en aquelles en les quals hi ha dones que, coneixent la meua aversió, s'obstinen a guarnir la taula amb poms de flors... Només hi ha una olor que m'agradi: la de pa torrat. Li agrada a vostè, Paulina?

—No em desagrada.

—Està bé; doncs ara en torrarem una mica. Justament he pujat un bocí de pa per als dibuixos.

Al cap de dos minuts Degas anava i venia pel taller empunyant una pala en la qual fumejava aquell bocí de pa, que s'havia gairebé carbonitzat a dins del foc.

—Això fa de bon sentir, oi?—digué a la Paulina.

Portant sempre la pala de la qual se'n pujava una densa fumerola negra, va parar-se davant un dibuix inacabat i sospirà:

—Déu meu, si em fos possible l'acabar-lo! Ai, ja no pens dibuixar mai

més; la vista m'abandona a tota pressa... Que és horrible no poguer-hi veure clar; quina vida per a un pintor! Senyor! no em deixeu quedar orb! Més m'estim morir...

La Paulina feu veure que no havia sentit les queixes, i amb un to d'alegria li va dir:

—Senyor Degas: que se'n recorda de la meua primera visita a casa seva? La Lluïsa em va portar aquí amb l'objecte que vostè em digués si servia per a posar.

—Es veritat, jo record d'haver estat el primer que la vaig veure nua. I no solament d'això. Vostè no volia

aixecar-se la camisa: la Lluïsa va tenir-li d'arrencar per força. Vostè tenia un aire púdic que era encantador.

—Doncs què es pensa: quedar-se tota nua davant un home!

—Es que un artista és un home? — replicà Degas amb un encongiment d'espatlles.

LES REVISTES

ORIOI MARTI

Un nom ben arrelat en la tradició barcelonina. Un home d'aquests que més aviat sentiren el goig de Catalunya incorporada a Europa.

Fou ric i sabè fer oblidar que era ric.

Tota la generació de la revista *Juventut* podria advenir aquesta gentilesa.

UNA LLETRA DE L'ALGUER (Sardenya Catalana)

De *Muntanyes Regalades* (n.º 42, juny):

«Lo passat octubre va morir, a l'Alguer, lo nostre bon amic Miquel Dore, fervent catalanista i ànima de poeta, que en los sous versos, sempre inspirats i ben tornits, ha sabut tractar diversos arguments amb forma vària. Li donc un poc tard aquesta trista notícia, perquè no m'ha estat possible escriure-li primer, com jo hauria desitjat.

Finalment havem realitzat les nostres aspiracions nacionals, a Itàlia, amb la grandiosa victòria que ha coronat la lluita tenaç de les nostres armes contra lo barbre enemic. Enviem per això, als nostres valorosos i heroics soldats la riverent i comoguda expressió de la nostre més viva i sencera admiració i de la nostra eterna reconeixença.

Augurem que les decisions del Congrés de Paris no se reduixin a una violació dels drets i de les aspiracions dels pòpuls, com aquell de Viena, en 1815, que en breu és devengut símbol d'odiosa opressió.

Què ne penseu de l'actual moviment catalanista? Per l'amor que port a

l'antiga mare-pàtria i al sou harmoniós idioma, jo faç vots perquè sia instaurada l'autonomia de Catalunya. Suponc, però, que amb gran dificultat se reeixirà a aconseguir l'unitat lingüística, perquè encara massa varietats dialectals volen la prevalença, en la mateixa Catalunya. I vostè ja sap que fins regard a l'ortografia hi ha vàries tendències del tot oposades.

Nó só reeixit en tants anys a saber los resultats del famós «Congrés Internacional de la Llengua catalana» de l'any 1906, encara que lo germanòfil mossen Alcover m'hagi promès d'enviar-me'n a son temps la publicació de les conclusions.

I per ara los deix, augurant-los un bon any i òptima salut, en l'esperança de tornar, lo més aviat possible, amb algun article sobre els arguments filològics predits.

Sempre bon servidor,

JOAN PAIS»

LA RENAIXENSA UNIVERSITARIA A PERPINYA.

Es encoratjador l'entusiasme amb què els intel·ligents del Rosselló han rebut la idea exposada per En Joan Sarrète a la *Revue Catalane* de laborar per la restauració de l'antiga universitat perpinyanesa.

A aquest fi el mateix Sarrète, en el n.º 152 d'aquella publicació, recorda la carta de fundació de l'Universitat de Perpinyà (1) en la qual és dit del Rosselló que és un país remarcable pels hòmens de mèrit que produeix

(1) Canònicament erigida per l'antipapa Climent VII en 1379, i reconeguda després pels papes legítims.

i esmenta uns fragments d'una *Notícia històrica sobre el restabliment de l'Universitat de Perpinyà sota la dominació francesa*, publicada per En Morer.

«Després de l'anexió diplomàtica del Rosselló a França, aquesta nació hagué de vèncer grans obstacles per a fer-se amb l'esperit dels habitants per tal com és il·lusió vana de creure que els rossellonesos abraçaren tot d'una i amb ardor la causa dels francesos: restaren sempre catalans al fons del cor, i vençuts, però no sotmesos, llurs pensaments secrets eren per l'antic govern... Fou de mica en mica, i quan els usos i els costums del nou Estat (l'autor diu *pàtria*) s'implantaven pel contacte al cor del Rosselló, que França pot estar segura de posseir realment aquesta comarca.»

Un medi per assolir aquest resultat fou el de restablir l'Universitat i de familiaritzar així el poble amb la llengua del país conquistador. Reialtzà la restauració Lluís XIV, elevant-se la xifra d'alumnes a 400, recrutats no solament al Rosselló ans a la Catalunya peninsular i al Migdia francès. Però la revolució del 82, fatalment, dugué la mort als claustres rossellonesos.

El senyor Sarrète, recordant que la generositat i el patriotisme del passat i el present rossellonesos són garantia de la prosperitat de la Universitat futura, demana d'activar la formació d'un *Comité d'Iniciativa* tal com demana el prof. Calmete i convida a tots els amics, a tots els fills del Rosselló que ofereixin llur ajut.

Nosaltres, catalans peninsulars, fem vots perquè els nostres compatriotes del Rosselló vegin llur propòsit realitzat i que la fama universal que assolí l'ensenyament universitari d'aquella comarca penyori la vitalitat de la nostra pàtria comú.

RESTAURACIO DE VALORS

A propòsit de l'article que sota la signatura de Ferran Soldevila publicà LA REVISTA (1 juny), la *Revue Catalane*, de Perpinyà, recorda els treballs de l'escola francesa, de l'obra del seu col·laborador Josep Calmette i de la *Junta Superior de Catalunya* de G. Desdèvisés du Désert, qui estableix una comparació entre la Junta aragonesa reunida a Terol en 1809 i la Junta catalana, i diu: «La Junta catalana no exhibeix tanta d'eloqüència, és més pràctica i més simple i aconsegueix la seva tasca sense fer soroll.»

El mateix comentarista de la *Revue Catalane* (J.-S. P.) reproduïx una de les remarques fetes en el *Cal esmentar* de Llibres de la nostra publicació a propòsit del desinterès gal per la nostra generosa francofilia i observa que la reciprocitat que demanàvem era difícil per mor de trobar-se al front de guerra la majoria d'escriptors. Anuncia que un dels col·laboradors de la *Revue* prepara una obra sobre *Espanya i la guerra*, en la qual les simpaties de la nació catalana segurament hi seran esmentades.

REGIONALISME FEDERAL A FRANÇA

Han estat presentats els estatuts de la *Lliga federalista francesa*, organitzada per la revista provençal *Le Feu*. El setmanari la *Renaissance Catalane* (21 juny) els publica amb comentaris intel·ligents de la redacció i ens és grat d'informar-ne els nostres llegidors reproduint dos articles:

«Art. 6.—El poble francès després d'haver salvaguardat la llibertat del món, denuncia el despotisme dels parlamentaris i buròcrates i empren el seu propi alliberament polític, econòmic i administratiu.

La força de l'Estat és feta del conjunt de totes les activitats i valors individuals que decuplen, si són vives; les solidaritats positives de la sang, de les tradicions, dels interessos: família, poble o ciutat, regió, sindicat, associació.

Fer reviure, exaltar aquestes llars d'educació i d'acció que han ofegat tres segles de centralització és el primer deure de tot aquell que voldrà treballar per la salut de l'Estat i l'interès del ciutadà.

Art. 7.—Exclusivament qualificat per a assegurar la defensa nacional i re-

primir el desordre, l'Estat haurà d'esser-hi competent i adaptat. L'estatut dels cossos o òrgans del govern, de diplomàcia, de defensa nacional, de justícia i de policia serà modificat, sense altra preocupació que la de donar eficàcia a llurs serveis. La Constitució enunciarà aquesta limitació d'atribucions a l'Estat i limitarà igualment el nombre i la naturalesa dels seus agents.»

UN POEMA POSTUM

La revista mensual *Littérature* (juny 1919) publica aquesta poema de Rimbaud, editat recentment en plaqueta de tirada limitadíssima:

LES MAINS DE JEANNE-MARIE

*Jeanne-Marie a des mains fortes,
Mains sombres que l'été tanna,
Mains pâles comme des mains mortes.
—Sont-ce des mains de Juana?*

*Ont-elles pris les crèmes brunes
Sur les mares des voluptés?
Ont-elles trempé dans des lunes
Aux étangs de sérénités?*

*Ont-elles bu des cieus barbares,
Calmes sur les genoux charmants?
Ont-elles roulé des cigares
Ou trafiqué des diamants?*

*Sur les pieds ardents des Madones
Ont-elles fané des fleurs d'or?
C'est le sang noir des belladones
Qui dans leur paume éclate et dort.*

*Mains chasseresses des diptères
Dont bombinent tes bleuïsons
Aurorales, vers les nectaires?
Mains décanteuses de poisons?*

*Oh! quel Rêve les a saisies
Dans les pandiculations?
Un rêve inouï des Asies,
Des Khenghavar ou des Sions?*

*—Ces mains n'ont pas vendu d'oranges.
Ni bruni sur les pieds des dieux;
Ces mains n'ont pas lavé les langes
Des lourds petits enfants sans yeux.*

*Ce ne sont pas mains de cousine,
Ni d'ouvrières aux gros fronts
Que brûle, aux bois puant l'usine,
Un soleil ivre de goudrons.*

*Ce sont des ployeuses d'échines,
Des mains qui ne font jamais mal,
Plus fatales que des machines,
Plus fortes que tout un cheval!*

*Remuant comme des fournaïses
Et secouant tous ses frissons,
Leur chair chante des Marseillaises
Et jamais les Eleïsons!*

*Ça serrerait vos cous, ô femmes
Mauvaises, ça broierait vos mains,*

*Femmes nobles, vos mains infames
Pleines de blancs et de carmins.*

*L'éclat de ces mains amoureuses
Tourne le crâne des brebis!
Dans leurs phalanges savoureuses
Le grand soleil met un rubis!*

*Une tache de populace
Les brunit comme un sein d'hier.
Le dos de ces mains est la place
Qu'en baisa tout Révolté fier!*

*Elles ont pâli, merveilleuses,
Au grand soleil d'amour chargé
Sur le bronze des mitrailleuses
A travers Paris insurgé!*

*Ah! quelquefois, ô Mains sacrées,
A vos poings, mains ou tremblent nos
Lèvres jamais désenivrées,
Crie une chaîne aux clairs anneaux!*

*Et c'est un soubresaut étrange
Dans nos êtres, quand quelquefois
On veut vous déhâter, mains d'ange,
En vous faisant saigner les doigts.*

ARTHUR RIMBAUD

JOAQUIM FOLGUERA

Ressorgiment, de Buenos Aires, en el seu número de maig dedica una plana a En Folguera, reproduint dos dels seus bells poemes, els versos cordials que li ha dedicat En Ventura Gassol; i la seva fotografia, prefaciand-ho amb aquests mots:

«Es amb dolor pregon que tracem avui al paper blanc les dues paraules que ens donen el nom del poeta suara desaparegut a Catalunya, víctima del flagell que ha llevat la vida a tantes de personalitats il·lustres, les últimes de les quals són també, ultra En Folguera, el sacerdot-literat Mossen Clascar i el turbulent lluitador Jaume Brosa.

El traspàs d'En Folguera representa per a nosaltres una pèrdua immensa, puix malgrat no haver-lo vist mai, era sempre tan aprop nostre que bé pot dir-se que a ell devem bona part del que som, i en la nostra gran modestia, quelcom del que representem.

Del poeta Joaquim Folguera coneixem solament el llibre «Poemes de neguit»—suara publicà «El poema espars»—obra que fa honor a la poesia catalana, reveladora d'un fortíssim i serè temperament que hauria estat capdavanter entre els millors temperaments poètics catalans; però d'En Folguera crític, d'En Folguera orientador, d'aquests dos aspectes de la seva múltiple activitat literària, si que en sabem el seu eficient mestratge.

Les seves idees, els seus pensaments abocats a les pàgines de la insuperable publicació glòria de les lletres catalanes LA REVISTA, i en altres publicacions, donen per sí sol, fora el poeta, ferma màxima del seu altíssim saber, i els seus acurats consells, les seves orientacions definidores de mants problemes d'espiritualitat i de cultura, han estat la norma de la nostra actuació periodística. El seu esperit de tremp àtic ens ha suggestionat sempre

corrent manta vegada adalerats entorn d'una frase, d'un concepte exposat de'una fàisó concreta i segura per En Folguera, fins que n'havem copsat la seva gènèssi i el seu ver significat.

Hom diu que la mort d'En Joaquim Folguera ha esdevingut dol nacional a Catalunya. Ho creiem perquè, malgrat la seva juvenesa, En Folguera ha estat dels pocs que als vint-i-cinc anys ha exercit el mestratge i dels pocs que en exercir-lo se n'han fet més dignes.

Ressorgiment es condol avui per la mort del poeta, del patriota i del mestre.

CLARI CATALA.—Firmat J. M., havem llegit a *Lletres i Llibres*:

«J. M. Junoy, expertíssim *gourmet* dels més nous requisits de la sensibilitat, ha dissertat darrerament sobre el present i l'esdevenidor de l'esperit català, aplicat a les arts i a la literatura. No vacil·larem a qualificar de conversió la seva actual actitud, posat que ella mateixa vela els cantells inelegants d'aquest mot, si el mot de «retorn» no ens semblés més just i més simple.

J. M. Junoy ha gustat amb ironia, i per això ara pot retornar—convertir-se, si tant es vol—sense tedi. I amb el gust intacte.

La seva darrera constatació així ha pogut condensar-se en una fórmula, que diu totes les amables reserves i es nodreix per les arrels segures de la popularitat, raça endins.

En comptes d'un programa, doncs, J. M. Junoy proclamà una divisa: «clar i català».

Les desviacions de què ha calgut desenganyar-se han estat el romanticisme, amb tota llur fillada d'altres escoles i tendències: ha pogut haver-hi en elles «llum», però no hi ha hagut, sens dubte, «claredat», la divina claredat proclamada d'una vegada per sempre a Grècia, vora el nostre mateix Mediterrani.

En aquest clam per la claredat que fa ara J. M. Junoy, hi ha, perquè no? un ressò de Goethe, quan aquest definia el classicisme com el «pur contorn». Pur contorn—que vol dir sincer dibuix—per a la pintura; pur contorn, que

vol dir concepte en paraula, no per exemple, en música, per a la poesia; en el pur contorn ha calgut així mateix pensar—pudet dictu—per a l'escultura.

J. M. Junoy no ha conferenciat sobre una il·lusió ni sobre una campanya quimèrica, sinó sobre una realitat existent, sobre una ambició que s'entrena més cada dia. «La seva divisa podria refondre's, sense petulància, així: «claredat catalana». Ella ha de dur-nos al nostre imperi de cultura, a l'hegemonia de Catalunya en l'art dels nous temps, que serà l'art regit per les normes eternes. Veus d'ací i d'allà surten a Catalunya exhortant, com la de J. M. Junoy, a aquesta conquesta. No un exèrcit grisament uniformat pot emprendre-la, sinó una bella harmonia de temperaments—molts d'ells congriant-se encara en la penombra—acordada segons un fèrtil dualisme de gràcia i de força, de curiositat i de lirisme, d'intimitat ràfica i de generalitat humana. Dualisme representat per aquells dos admirables pensadors, i els dos escultors, i els dos pintors, i els dos poetes, amb fines metàfores al·ludits per J. M. Junoy. El qual, més que la voluptuositat del gustar, més encara que un noble marxandisme de la nostra pura essència, pot, en aquesta Catalunya culta que anuncia tota per a uns catalans tots per Catalunya, una elegància atemperadora encarnar, un petranisme eficient que allunyi tota intromissió de la barbàrie, aquest monstre proteic que, per vèncer, a Catalunya ja no gosà a penes pendre sinó formes esmunyidisses, què us diré, com la tosquetat en les controvèrsies o les errades en els llibres.»

CAL ESMENTAR:

Aquesta primera pàgina de *Le Progrès Civique* «Es una iniquitat d'haver-se enriquit durant la batalla.»

Es deshonorant de conservar la riquesa que ve de la catàstrofe.

Demanem la confiscació de tots els beneficis de la guerra sense excepció.»

I aquest peu de pàgina de la mateixa publicació:

«L'obrer miserios no pot ésser més que un mal obrer.

Lluitem, doncs, contra l'excés de treball, contra el jornal petit, contra les habitacions sense higiene, contra la sífilis, la tuberculosi i l'alcohol.»

El número 1 de *La Ronda* (abril 1919), revista italiana de Roma, amb col·laboració de R. Bacchelli, Antonio Baldini, H. Belloc, Emilio Cecchi, M. Cora, A. E. Saffi, G. Sorel, A. Tifgher, etc.

—L'interès amb que les fulles populars (vegeu *Ruta nova*, per exemple), reclamen l'atenció del públic per les campanyes d'higiene social, treball, educació ciutadana, etc.

—Els primers números de *Playboy*, revista niuiorquina d'arts i lletres, l'eclectiscime ric i parencer de la qual ens interessa, sense guanyar el nostre embadaliment.

—Que més valdria l'eficàcia immediata de bandejar el bilingüisme coexistent en les pàgines de *Messidor*, que les cinc grans columnes amb què ens vol convèncer el col·lega de la necessitat d'ennobrir la nostra llengua.

—Que el darrer número arribat a les nostres mans de *La vita internazionale* (Milano, Via Carduccio, 2. Arnaldo Agnelli, Direttore), publica una ben nodrida, concisa i exacta informació sobre la qüestió catalana, en la qual es reconeix què el nostre problema és la més greu qüestió a resoldre urgentment per l'Estat espanyol i en la qual el nostre plet com un plet de voluntat i de llibertat és cordialment comprès i jutjat sense mancar-hi agudes al·lusions a fets que tots recordem i que l'autor del comentari diu que al seu costat els incidents de Saverne foren jocs d'infants.

Joaquim Horta

Impressor

Telèfon 326, S. P.

Girona, 11 - Barcelona

XAVIER NOGUÉS

LA CATALUNYA

: PINTORESCA :

Es publica en 5 fascicles de 10 gravats
cada un amb text de FRANCESC PUJOLS
i Pròleg de JOAN SACS

PUBLICATS DOS FASCICLES

JOIERIA, ARGENTERIA
I ESMALTS D'ART

DE

RAMON
SUNYER

Corts Catalanes, 613.-BARCELONA

TINTORERIA I APRESTOS

PLA PANADÉS I ROTIER

Sant Joan de Malta, 62

Telèfon 8419

S. M.

LLIBRERIA GENERAL DELS

SALVAT-PAPASSEIT

Corts Catalanes, 613. - Telèfon 4902

Publicacions de LA REVISTA i *l'Institut d'Estudis Catalans*. — Premsa d'Art d'avantguarda. — Dipòsit general de la biblioteca «Editorial Minerva». — Administració de llibres i revistes de la jova producció catalana. — Informació literària.

Bibliografia. — Sotscipcions.

Publicacions de LA REVISTA

Administració: Corts Catalanes, 613, baixos - Barcelona

Darrers llibres publicats

L'ESTELA, Poesies de Miquel Fortesa.

BIBLIOTECA DE LIRICS MUNDIALS: SONETS I ODES, de John Keats.

Traducció de Marià Manent

BIBLIOTECA D'ESCRITS POLÍTICS: LA PRIMERA VICTORIA DEL CATALANISME, de Narcís Verdaguer i Callís

A punt de sortir

DIALEGS DELS DEUS, de Lluçia de Samosata. Trad. directa de J. Farran i Mayoral.

AMIEL, de Salvador Albert.

En preparació

POESIES, LES NOVES VALORS DE LA POESIA CATALANA

PROSES, FRAGMENTS i TRADUCCIONS, de Joaquim Folguera.

ALTRES LLIBRES, de P. M. Bordoy Torrents, Joan Capdevila Rovira, Trinitat Catasús, J. Millàs-Raurell, Josep Pla, Gabriel Alomar, J. M. Junoy, J. Creixell, J. Estelrich, Clementina Arderiu, J. M. López-Picó, etc.